

Gedrag en welbevinden tijdens de Corona-crisis

Resultaten meting 8

Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente Rotterdam

Colofon

Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Datum: 17 december 2020

Auteur(s): Bianca Stam

Vragen: onderzoek@rotterdam.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Gedragmaatregelen	5
2.1	Houden aan gedragsregels	5
2.2	Handen wassen	7
2.3	Bezoek	8
2.4	Afstand houden	9
2.5	Thuiswerken	9
2.6	Risico-inschatting	10
2.7	Maatregelen helpen	12
2.8	Opvolgen van gedragsmaatregelen	14
2.9	Testen	16
2.10	Voorbereiden op thuisquarantaine	16
2.11	Plannen met feestdagen	16
3	Welbevinden en leefstijl	17
3.1	Welbevinden	17
3.2	Eenzaamheid	19
3.3	Sociale contacten	19
3.4	Leefstijl	21
4	Vertrouwen in de Nederlandse aanpak	23
4.1	Sociale omgeving	23
4.2	CoronaMelder & Dashboard	25
4.3	Draagvlak voor de maatregelen	26
4.4	Vaccineren tegen het coronavirus	29
5	Over de deelnemers	30

1 Inleiding

Sinds half maart heeft de overheid in Nederland maatregelen ingevoerd om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Om beter te begrijpen hoe mensen denken over de afgekondigde maatregelen, wat hun drijfveren zijn om zich hieraan te houden en wat de impact op mensen is, hebben de Gedragsunit van het RIVM, GGD/ GHOR NL en de regionale GGD'en een onderzoek gedaan. Het onderzoek gaat over het gedrag van mensen, wat ze vinden van de gedragsmaatregelen van de overheid en hoe het fysiek, mentaal en sociaal met ze gaat in de periode dat het coronavirus zich verspreidt en de maatregelen zijn ingevoerd. Het onderzoek wordt meerdere keren herhaald. In onderstaande tabel is te zien wanneer de metingen hebben plaatsgevonden.

Meting	Meetperiode
1	17 april t/m 24 april
2	7 mei t/m 12 mei
3	27 mei t/m 1 juni
4	17 juni t/m 21 juni
5	8 juli t/m 12 juli
6	19 augustus t/m 23 augustus
7	30 september t/m 4 oktober
8	11 november t/m 15 november

Aan de achtste meting hebben in totaal 64.171 mensen meegedaan van 16 jaar en ouder. 18.942 hebben aan alle acht meetrondes meegedaan. Om de vragenlijst kort te houden, is de set aan vragen opgeknipt in drie onderdelen en verdeeld over de deelnemers.

In deze rapportage worden de resultaten voor de 5.810 deelnemers van de achtste meting uit de regio van GGD Rotterdam-Rijnmond beschreven. De trends die over de acht metingen heen gepresenteerd worden zijn gebaseerd op deelnemers die aan alle acht meetrondes hebben meegedaan. Dat zijn 2.690 respondenten. De resultaten die over meetronde 8 gepresenteerd worden, en dus gebaseerd zijn op alle 5.810 respondenten die in deze meting meededen, kunnen daarom afwijken van de cijfers die in de trends gepresenteerd worden.

De landelijke resultaten van dit onderzoek zijn te vinden op de website van het RIVM. Veel teksten in deze rapportage zijn overgenomen van deze website.

2 Gedragsmaatregelen

Sinds half maart gelden in ons land diverse gedragsregels die erop gericht zijn het aantal contacten met anderen te reduceren (bijvoorbeeld 1,5 meter afstand houden). De regels moeten ertoe bijdragen dat tijdens contacten met anderen het coronavirus niet wordt overgedragen (hygiëne-maatregelen). Als mensen denken dat de gedragsregels helpen om besmettingen van zichzelf of anderen te voorkomen kan dit hun motivatie om zich aan de gedragsregels te houden versterken. Echter, de huidige situatie vraagt ook veel van mensen: ze beperken de vrijheid en mogelijkheden. Dit kan impact hebben op de mentale, fysieke, en sociale gezondheid. En op de verwachting hoe lang mensen de maatregelen steunen. Deze inzichten in het gedrag helpen de overheid om burgers beter te kunnen ondersteunen en te informeren om de gedragsregels te blijven opvolgen.

2.1 Houden aan gedragsregels

Het onderzoek laat zien dat het niet handen schudden de meest makkelijk na te leven regel is. Maar liefst 99% zegt

geen handen meer te schudden. Van het totaal aantal keren dat mensen in een situatie zijn waarin ze hun handen moeten wassen, doen ze dit gemiddeld in 79% van die situaties. Wanneer ze moeten niezen of hoesten, doen ze dat gemiddeld in 70% van de gevallen in de elleboog. Als we aan mensen vragen hoe vaak per dag ze denken dat ze hun handen wassen, rapporteert 44% dit frequent (vaak dan 10 keer per dag) te hebben gedaan met water en zeep of met desinfecterende handgel. 73% van de deelnemers geeft aan altijd een mondkapje te gebruiken in publieke binnenruimtes. Als we kijken naar maatregelen die het aantal contacten tussen mensen zouden moeten beperken, geeft 92% van de deelnemers aan niet meer dan het maximum aantal mensen op bezoek te hebben ontvangen. 59% van de deelnemers zegt in de week voorafgaand aan het onderzoek niet op een plek te zijn geweest waar het te druk was om 1,5 meter afstand te houden. Van degenen die wel op een te drukke plek zijn geweest, besloot 25% minimaal 1 keer rechtsomkeert te maken.

Figuur 2.1. Percentage mensen dat zich in de praktijk aan de gedragsregels houdt, meting 8

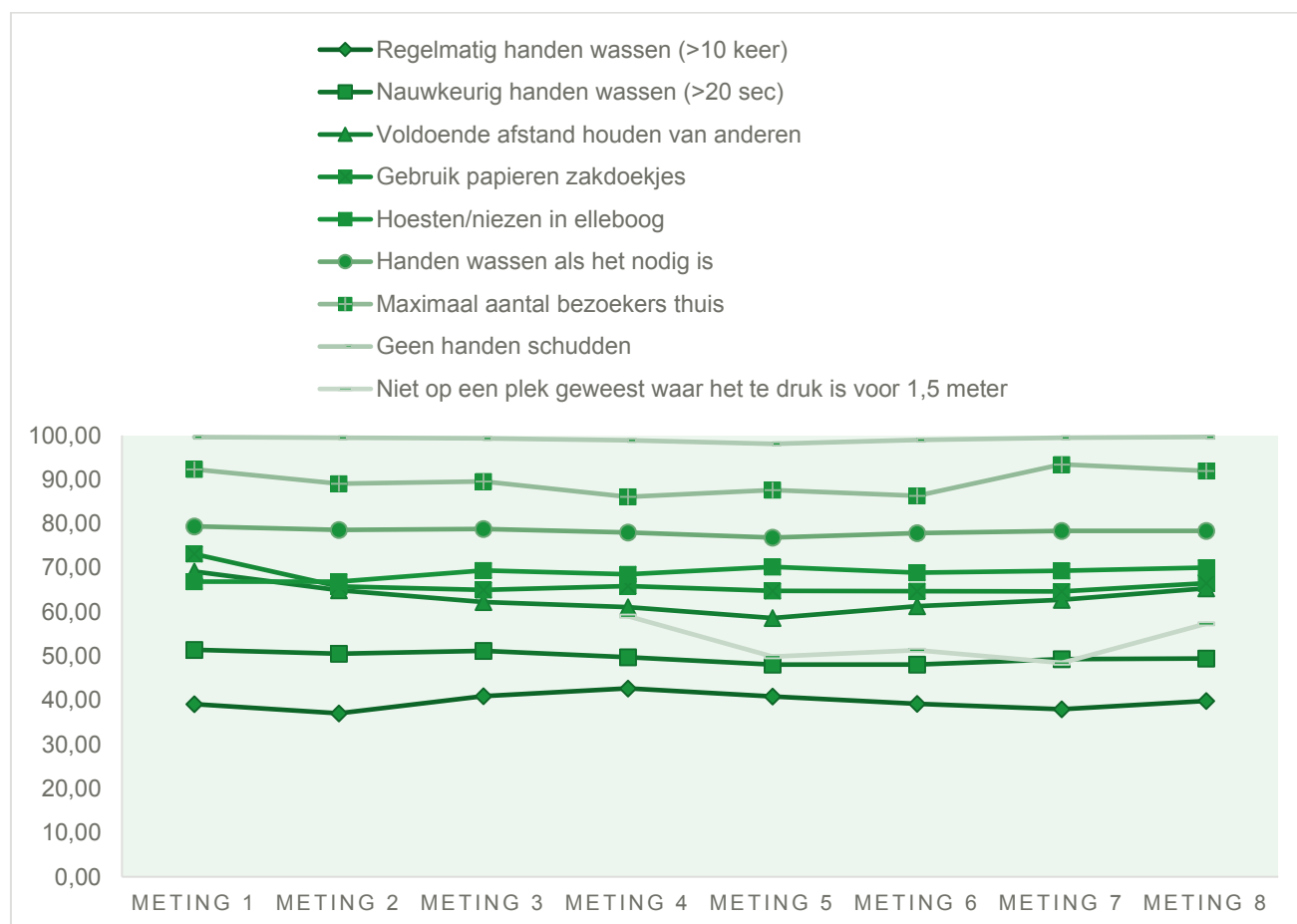

2.1.1 Verandering in het houden aan de gedragsregels

Voor veranderingen over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Het percentage deelnemers dat aangeeft zich te houden aan de hygiënemaatregelen, zoals handen wassen en hoesten of niezen in de elleboog, is redelijk stabiel gebleven. Het gebruik van papieren zakdoekjes is wel afgenomen (met 7

procentpunt). Het afstand houden lijkt weer iets beter te gaan. Na een continue afname in de eerste 5 metingen, is in de laatste 3 metingen weer een verbetering te zien in het voldoende afstand houden: een toename van 7 procentpunt ten opzichte van de vijfde meting. De regel om niet meer dan het maximaal aantal mensen op bezoek te hebben, wordt ook weer beter nageleefd. Net als het vermijden van plekken waar het te druk is om afstand te houden.

Figuur 2.2. Verandering in het houden aan gedragsregels, meting 1 t/m 8

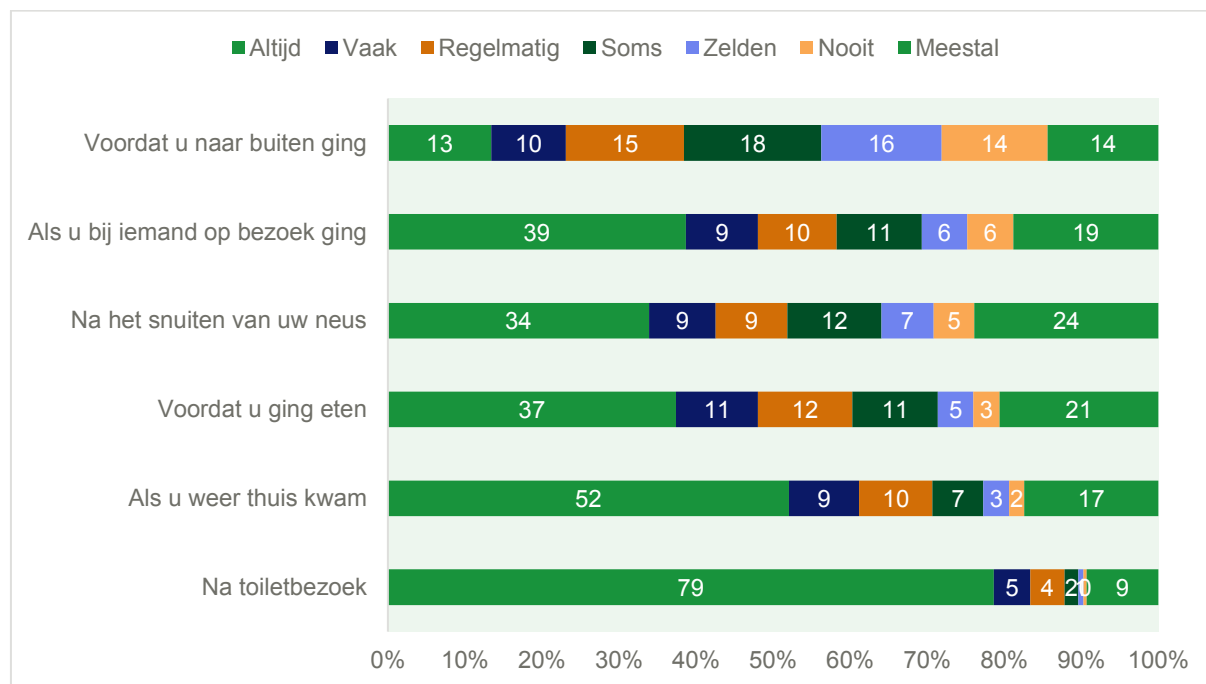

2.2 Handen wassen

Aan de deelnemers van het onderzoek is gevraagd om in te schatten hoe vaak ze hun handen wassen in situaties waarin dat moet. Mensen hebben duidelijk de gewoonte om hun handen te wassen na een toiletbezoek: 88% van de mensen geeft aan dat zij in de afgelopen week hun handen meestal of altijd wassen na een toiletbezoek.

69% van de mensen geeft aan meestal of altijd handen te wassen na thuiskomst. De gewoonte is een stuk minder sterk in andere situaties, zoals na het snuiten van de neus of bij anderen op bezoek gaan. Handen wassen vóórdat mensen naar buitengaan doet 28% van de mensen vaak tot altijd.

Figuur 2.3. Waste u uw handen, meting 8

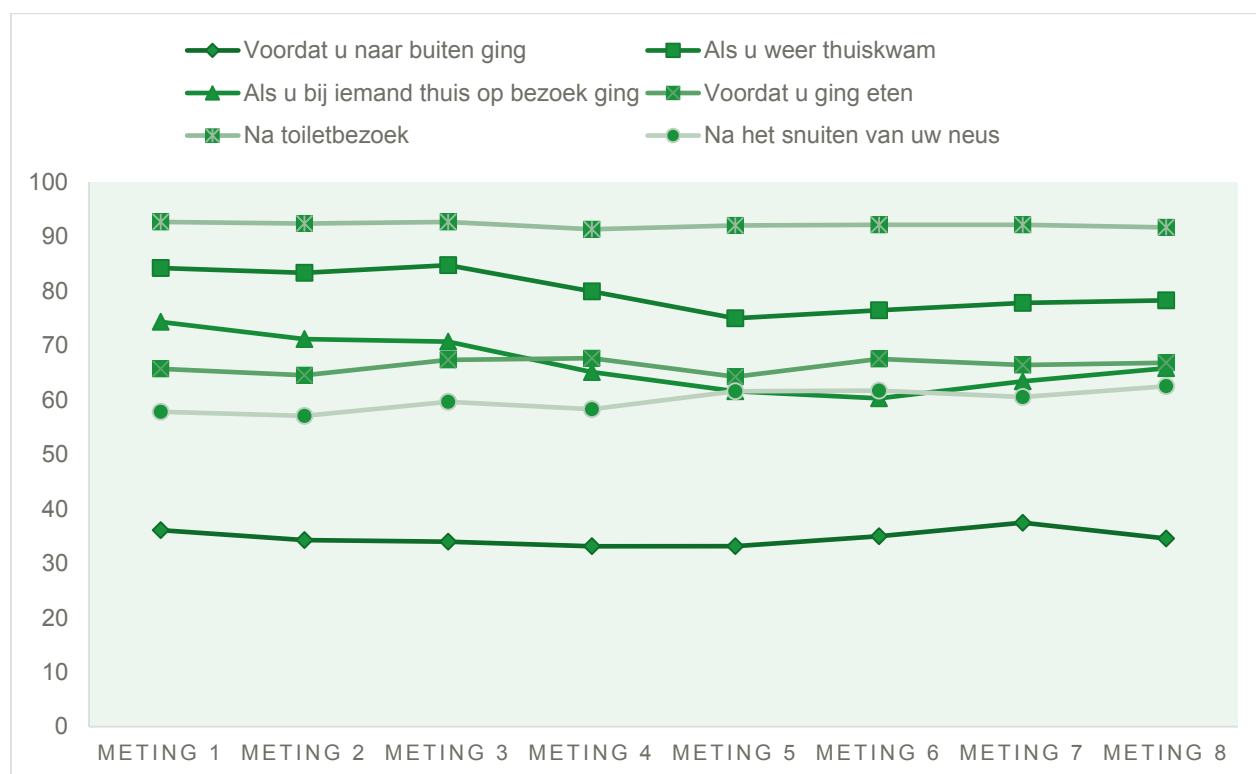

2.2.1 Verandering in handen wassen

Voor veranderingen over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Voor de meeste situaties zijn er geen grote verschillen ten opzichte van eerdere metingen omtrent handen wassen.

Tussen meting 1 en 5 was er sprake van een dalende trend van het aantal mensen dat de handen waste als zij bij iemand op bezoek gaan. Vanaf meting 6 neemt dit percentage weer iets toe. Hetzelfde geldt voor het handen wassen wanneer men weer thuis komt. Voor het percentage mensen dat de handen wast na het snuiten van de neus is een licht stijgende trend zichtbaar.

Figuur 2.4. Verandering in het handen wassen, vaak tot altijd, meting 1 t/m 8

2.3 Bezoek

Van de deelnemers aan het onderzoek gaf 56% aan in de week voorafgaand aan het onderzoek minimaal 1 keer bezoek te hebben ontvangen. Van de mensen die bezoek hebben ontvangen, had 9% minimaal 1 keer 3 of meer mensen tegelijk op bezoek.

2.3.1 Verandering in bezoek

Voor verandering over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Het percentage mensen dat aangeeft in de week voorafgaand aan het onderzoek minimaal 1 keer bezoek te hebben ontvangen, nam tot en met meting 5 toe van 42% in meting 1 tot 61% in meting 5. Daarna nam het percentage mensen dat aangaf minimaal 1 keer bezoek te hebben weer af tot 54% bij meting 8.

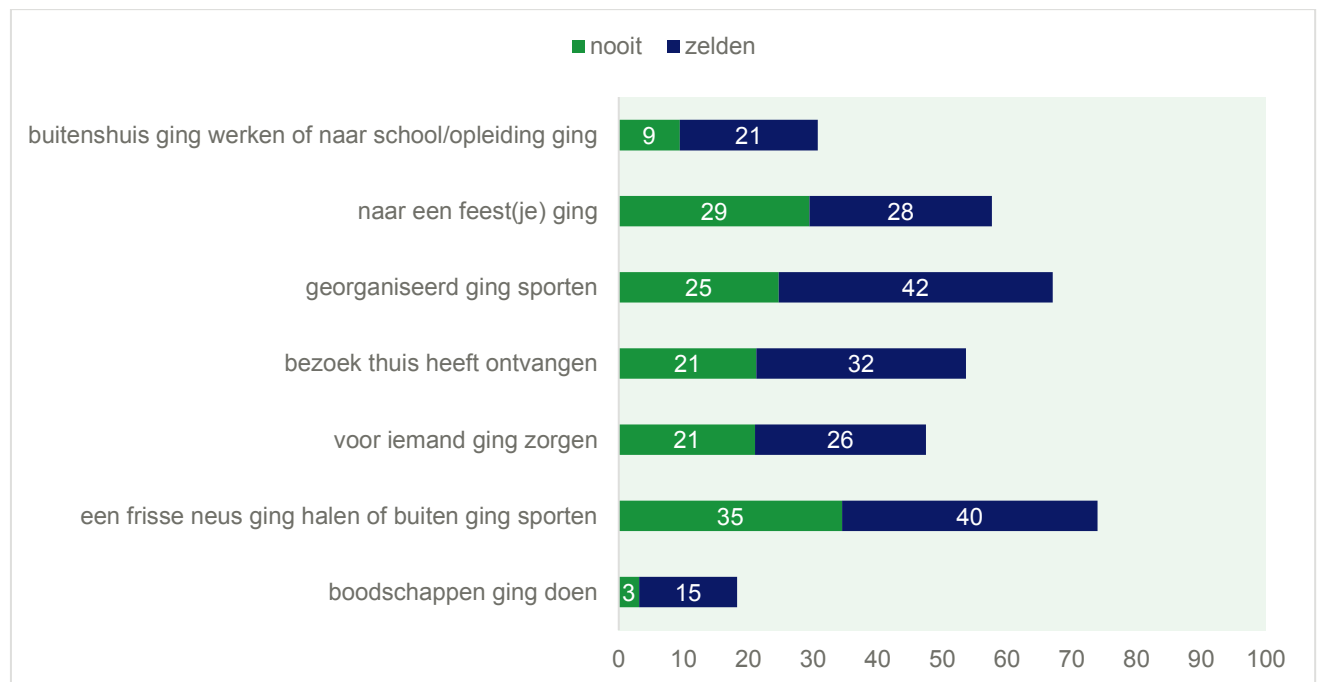

2.4 Afstand houden

Een belangrijke maatregel, het op 1,5 meter afstand blijven van elkaar, blijkt niet altijd door iedereen te worden nageleefd. Met name bij boodschappen doen en buitenshuis werken of naar school gaan ervaren mensen dat anderen te dichtbij komen. Bij het boodschappen doen rapporteert

18% van de deelnemers dat mensen zelden of nooit te dichtbij komen. Dertig procent geeft aan dat mensen zelden of nooit te dichtbij komen wanneer zij naar buiten gaan voor werk of school. Bij een feestje (zoals een verjaardag of bruiloft) of bezoek thuis ontvangen gaat het om respectievelijk 57 en 53%.

Figuur 2.5. Percentage mensen dat aangaf dat mensen zelden of nooit te dichtbij kwamen, meting 8

2.5 Thuiswerken

Deze meting is ook gevraagd in hoeverre de deelnemers thuis kunnen werken en dat dan vervolgens ook doen. Van de deelnemers die werk hebben, geeft 34% aan niet thuis te kunnen werken. Degenen die wel thuis kunnen werken, werken meer dan driekwart (78%) van hun wekelijkse werkuren thuis. Vergeleken met de vorige ronde is het percentage uren dat mensen thuis werken met 7 procentpunt gestegen.

2.6 Risico-inschatting

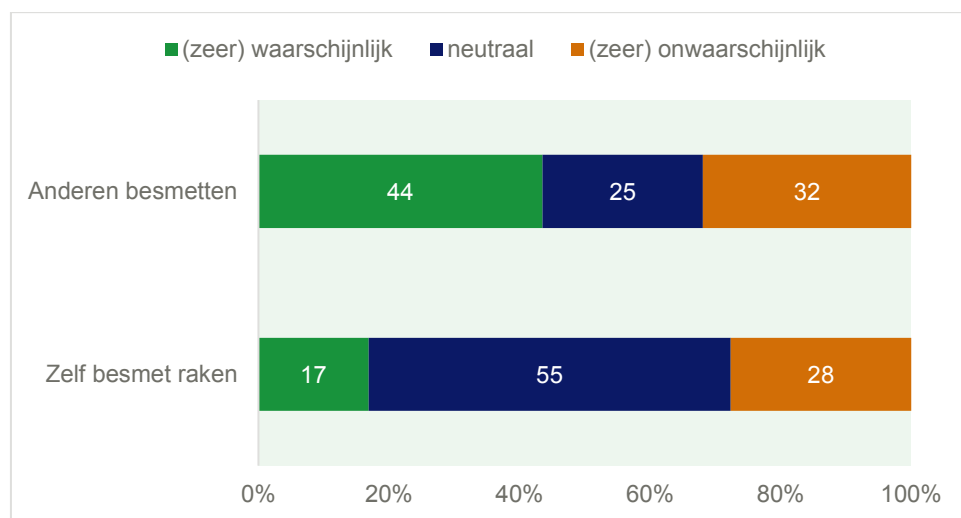
Aan de deelnemers van het onderzoek is gevraagd hoe groot zij denken dat de kans is dat ze zelf besmet raken met het coronavirus of anderen ermee besmetten. Ook is gevraagd hoe erg ze dat zouden vinden.

Van de deelnemers geeft 17% aan het (zeer) waarschijnlijk te vinden dat ze in de komende maanden besmet raken. 28% vindt dit juist (zeer) onwaarschijnlijk. Als ze besmet zouden raken dan vindt 64% dit (heel) erg.

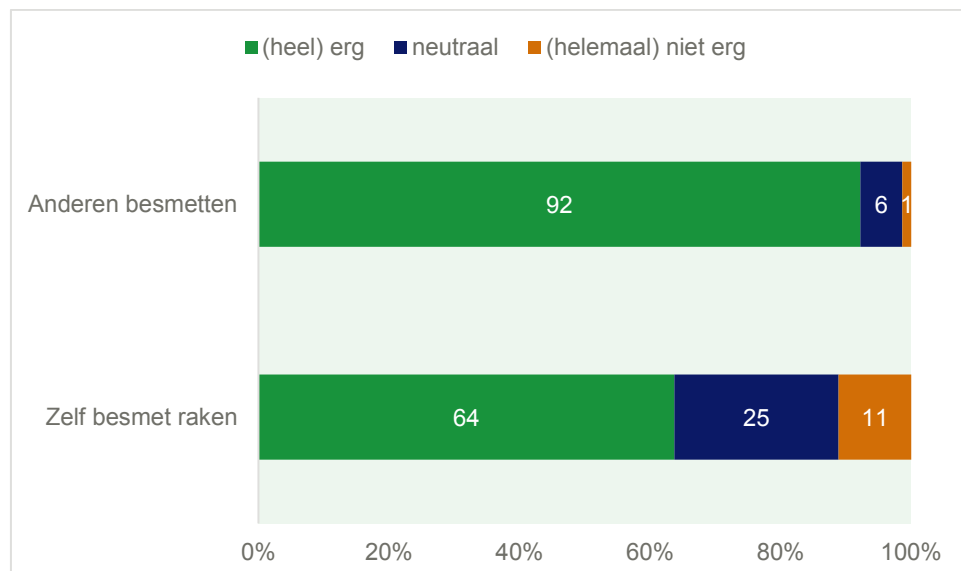
44% van de mensen acht het (zeer) waarschijnlijk dat zij het virus aan anderen doorgeven als ze zelf besmet zouden zijn. Bijna iedereen (92%) zou het (heel) erg vinden het virus door te geven aan iemand anders.

Van de deelnemers geeft 37% aan iemand te kennen in de naaste omgeving die besmet is geweest, ongeacht of dit bevestigd is met een test.

Figuur 2.6. Inschatting kans om zelf besmet te raken of om anderen te besmetten, meting 8

Figuur 2.7. Inschatting ernst van zelf besmet raken of van anderen besmetten, meting 8

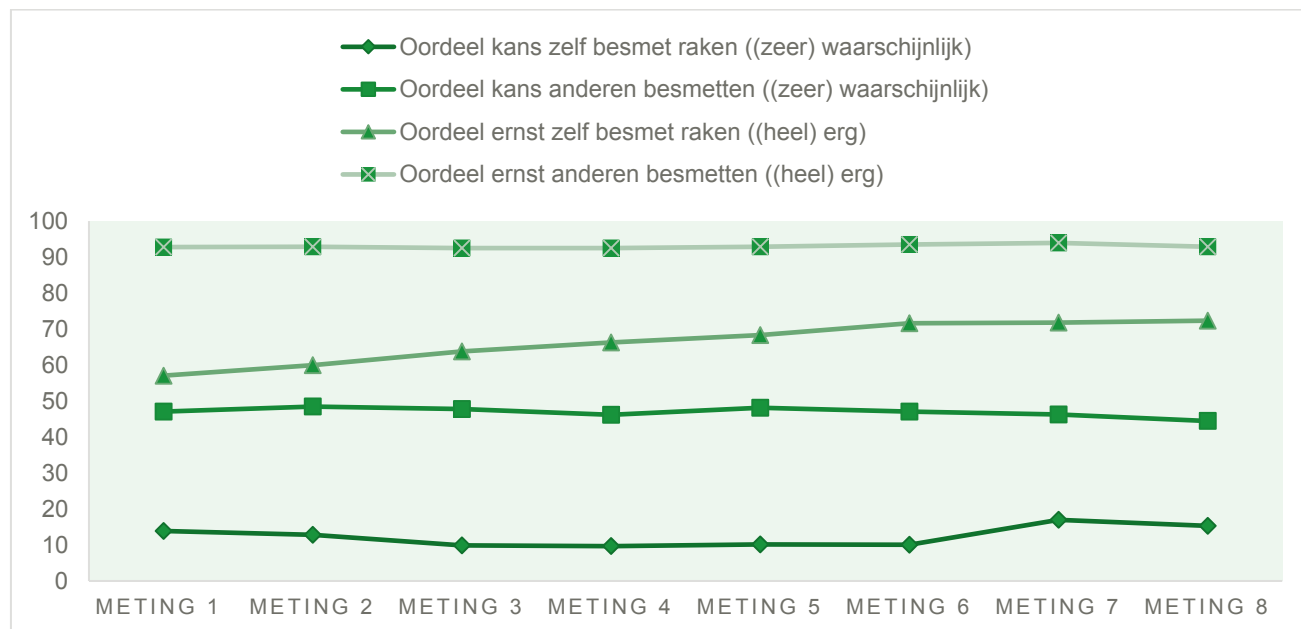

2.6.1 Verandering in risico-inschatting

Voor veranderingen in de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan.

Het percentage mensen dat het (heel) erg vindt zelf besmet te raken is met 15 procentpunt gestegen ten opzichte van de eerste meting.

Figuur 2.8. Verandering kans en ernst om zelf of anderen te besmetten, meting 1 t/m 8

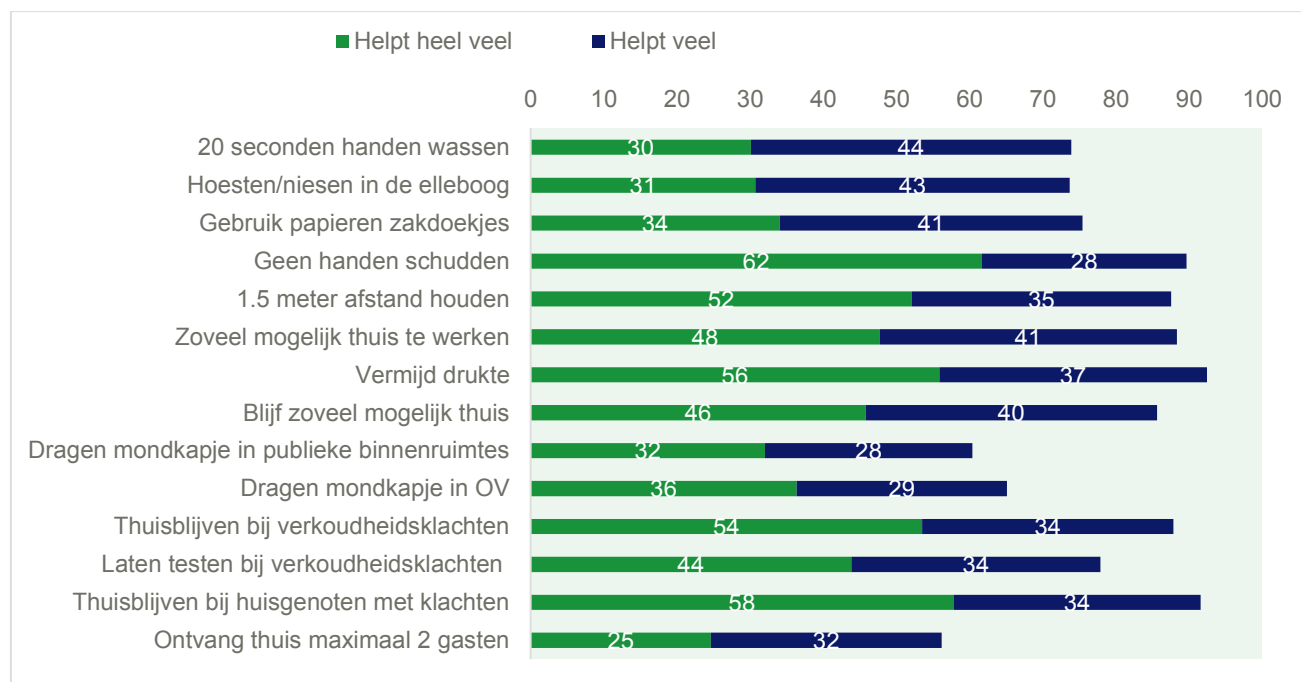

2.7 Maatregelen helpen

Deelnemers zijn ook gevraagd of ze denken dat de maatregelen helpen. De resultaten zijn in onderstaande grafiek te zien. Voor de meeste maatregels geeft 56 tot 92% aan dat de regels (heel) veel helpen. Het vermijden van drukte, het thuisblijven als huisgenoten klachten hebben, geen

handen schudden en zoveel mogelijk thuiswerken zijn maatregelen die volgens de deelnemers (heel) veel helpen. 56% van de deelnemers denkt dat het ontvangen van maximaal 2 gasten thuis (heel) veel helpt. 60% denkt dat het gebruik van een niet-medisch mondkapje in publieke binnenruimtes (heel) veel helpt.

Figuur 2.9. Hoe goed helpen de gedragsmaatregelen, meting 8

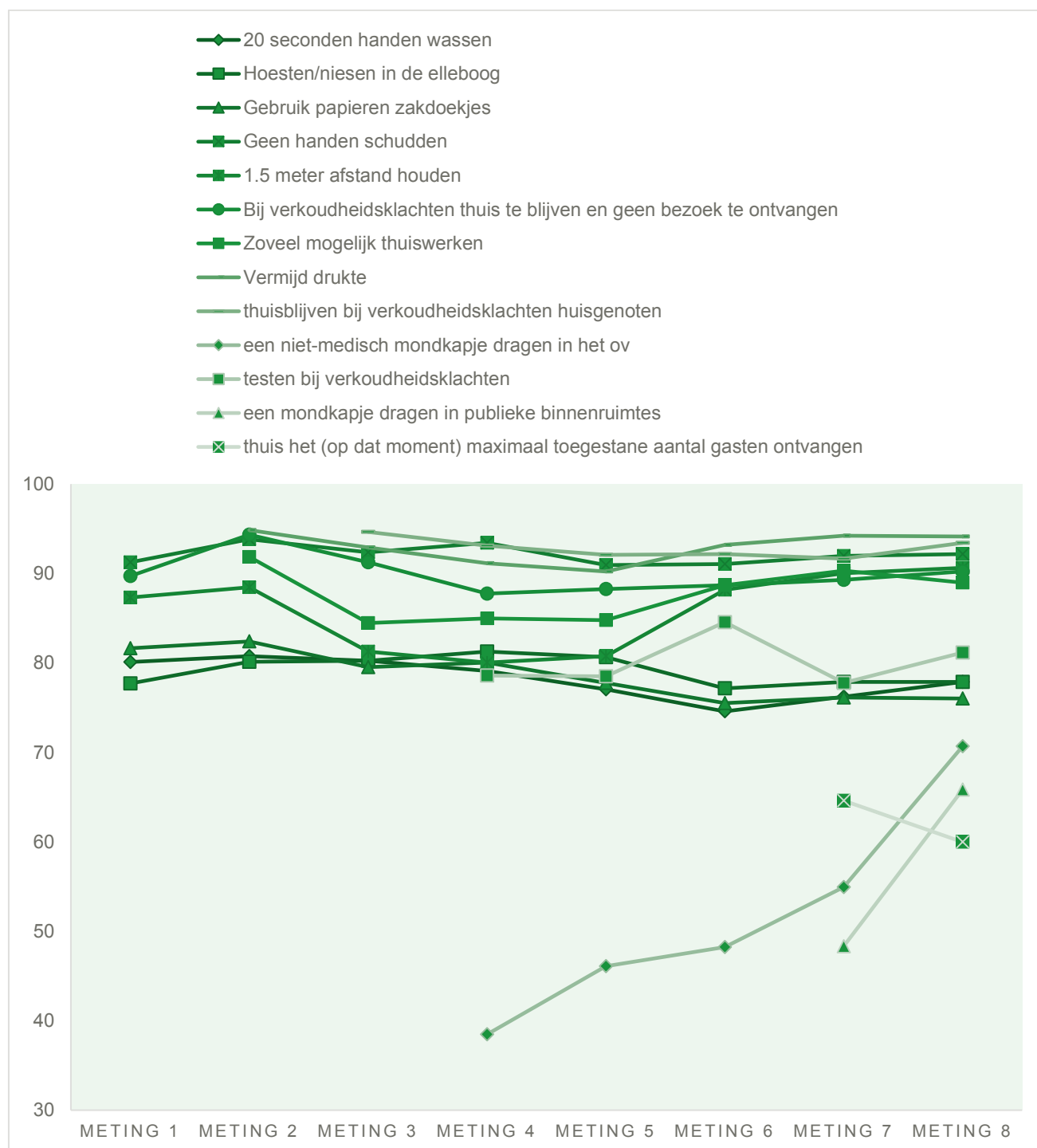
2.7.1 Verandering in mening of maatregelen helpen

Voor veranderingen in de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Voor de 1,5 meter afstand houden daalde het percentage deelnemers dat denkt dat deze maatregel (heel) veel helpt tussen de eerste en vierde meting met 7 procentpunt, maar is sindsdien weer gestegen met 11 procentpunt. De gedragsregels om zoveel mogelijk thuis te werken en drukte

vermijden zijn vanaf meting 2 gemeten. Het percentage deelnemers dat denkt dat deze gedragsregels (heel) veel helpen, is na een eerste afname weer toegenomen naar het oorspronkelijke niveau.

Een grote toename in het percentage deelnemers dat van mening is dat de maatregel (heel) veel helpt, is te zien voor het dragen van een niet-medisch mondkapje in het ov (vanaf meting 4 gemeten).

Figuur 2.10. Verandering in mening of maatregelen (heel) veel helpen, meting 1 t/m 8

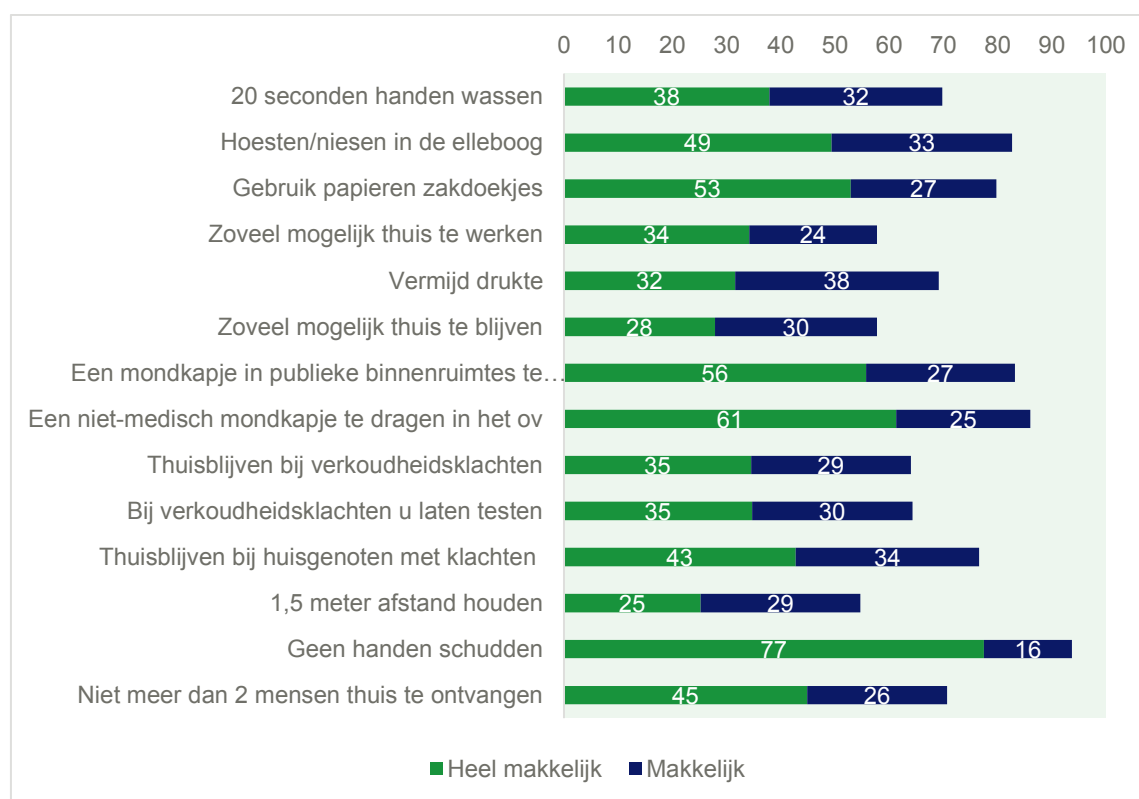

2.8 Opvolgen van gedragsmaatregelen

Aan de deelnemers is gevraagd hoe moeilijk of makkelijk zij het vinden om zich aan de gedragsregels te houden. Voor de meeste maatregelen geldt dat een meerderheid

van de deelnemers het (heel) makkelijk vindt om zich eraan te houden. Voor het niet schudden van handen is dit zelfs 94%. De regels die als minder makkelijk worden ervaren zijn '1,5 meter afstand houden', 'zoveel mogelijk thuis blijven' en 'zoveel mogelijk thuis werken'.

Figuur 2.11. Hoe makkelijk is het om je aan de maatregelen te houden, meting 8

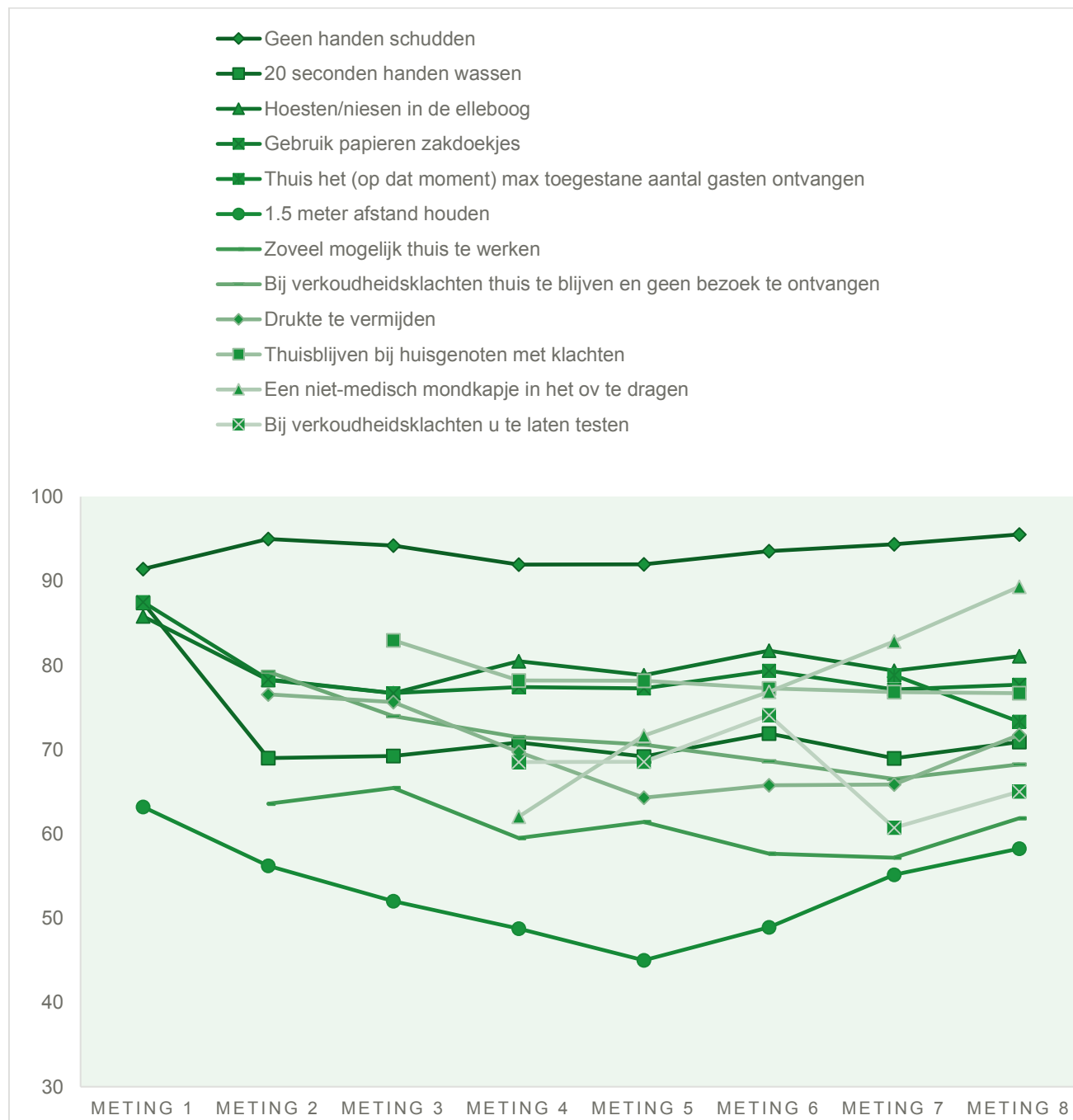

2.8.1 Verandering in het opvolgen van gedragsmaatregelen

Voor veranderingen over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle metingen hebben meegedaan. Het percentage deelnemers dat het (heel) makkelijk vindt om zich aan de hygiëneregels te houden (handen wassen, in de elleboog niezen, papieren zakdoek gebruiken) is na een afname bij de eerste metingen gestabiliseerd. Voor 1,5 meter afstand houden geldt dat het percentage deelnemers dat dit (heel) makkelijk vindt tot en met de vijfde meting is afgenomen maar daarna weer toenam. Het percentage deelnemers dat het (heel) makkelijk vindt om 'zoveel mogelijk thuis te werken' en 'drukke te vermijden' (vanaf de tweede meetronde gemeten) stijgt sinds de vorige ronde weer licht. Voor 'een mondkapje dragen in het openbaar vervoer' (gemeten vanaf de vierde meting) is een toename te zien in het percentage deelnemers dat dit (heel)

makkelijk vindt. Er was een daling te zien in het percentage deelnemers dat het (heel) makkelijk vindt om 'bij verkoudheid thuis te blijven' en zich te laten 'testen bij verkoudheidsklachten', maar dit percentage is weer gestegen ten opzichte van de vorige meting. De gedragsregel om geen handen te schudden wordt vanaf de eerste meting steeds door meer dan 90% van de deelnemers (heel) makkelijk gevonden.

Figuur 2.12. Hoe makkelijk is het om je aan de gedragsregels te houden; (heel) makkelijk, meting 1 t/m 8

2.9 Testen

Vanaf 1 juni kan iedereen met corona-gerelateerde klachten zich laten testen op het virus. Van de mensen die hebben deelgenomen aan meting 8, heeft 36% nu klachten of in de afgelopen 6 weken klachten gehad die kunnen wijzen op een besmetting met het coronavirus. Van de mensen met klachten geeft 45% aan dat deze klachten (waarschijnlijk) komen door een onderliggende langdurige aandoening.

Van de mensen met klachten die (waarschijnlijk) *niet* komen door een andere aandoening, heeft 56% zich laten testen. Van de mensen met klachten die (waarschijnlijk) *wel* komen door een onderliggende langdurige aandoening, heeft 26% zich laten testen. Van de mensen die zich hebben laten testen heeft 73% dat binnen 4 dagen gedaan en 44% binnen 2 dagen na aanvang van de klachten.

De meeste deelnemers (69%) hebben zich bij de GGD Teststraat laten testen op het coronavirus. 8% van de deelnemers heeft zich via de prioriteitsregeling voor zorgmedewerkers en leraren laten testen bij de GGD Teststraat.

2.10 Voorbereiden op thuisquarantaine

Volgens de huidige richtlijnen moeten mensen in bepaalde situaties in thuisquarantaine. Dat kan heel plotseling zijn, bijvoorbeeld als ze ineens verkouden wakker worden of een melding krijgen van de GGD dat ze in nauw contact zijn geweest met een besmet persoon. Aan de deelnemers van het onderzoek is gevraagd in hoeverre ze voorbereid zijn op dit soort situaties.

Een groot deel van de ondervraagden (76%) geeft aan dat ze voldoende boodschappen in huis hebben om een paar dagen vooruit te komen. Daarnaast heeft meer dan de helft (58%) al precies bedacht wie ze kunnen inschakelen om boodschappen te doen als dat nodig is. Andere plannen voor het regelen van praktische zaken (zoals het uitlaten van de hond) en afspraken over het overdragen van werk en mantelzorgtaken buitenshuis hebben iets minder mensen klaarliggen (respectievelijk 47, 43 en 40%).

2.11 Plannen met feestdagen

Aan de deelnemers van het onderzoek is gevraagd of ze al plannen of ideeën hebben voor het vieren van de feestdagen (Kerstmis en oud & nieuw). Dertig procent van de deelnemers geeft aan dat ze al een idee hebben hoe ze de feestdagen gaan vieren op een aangepaste manier. Een klein aantal van de deelnemers (7%) geeft aan dat ze de

feestdagen gaan doorbrengen zoals ze dat altijd gedaan hebben. 9% zegt de feestdagen dit jaar niet te vieren vanwege corona. Van de mensen die al plannen of ideeën hebben, geeft 35% aan dat ze de dagen thuis met gasten, 32% thuis zonder gasten en 34% bij vrienden of familie zullen vieren.

3 Welbevinden en leefstijl

3.1 Welbevinden

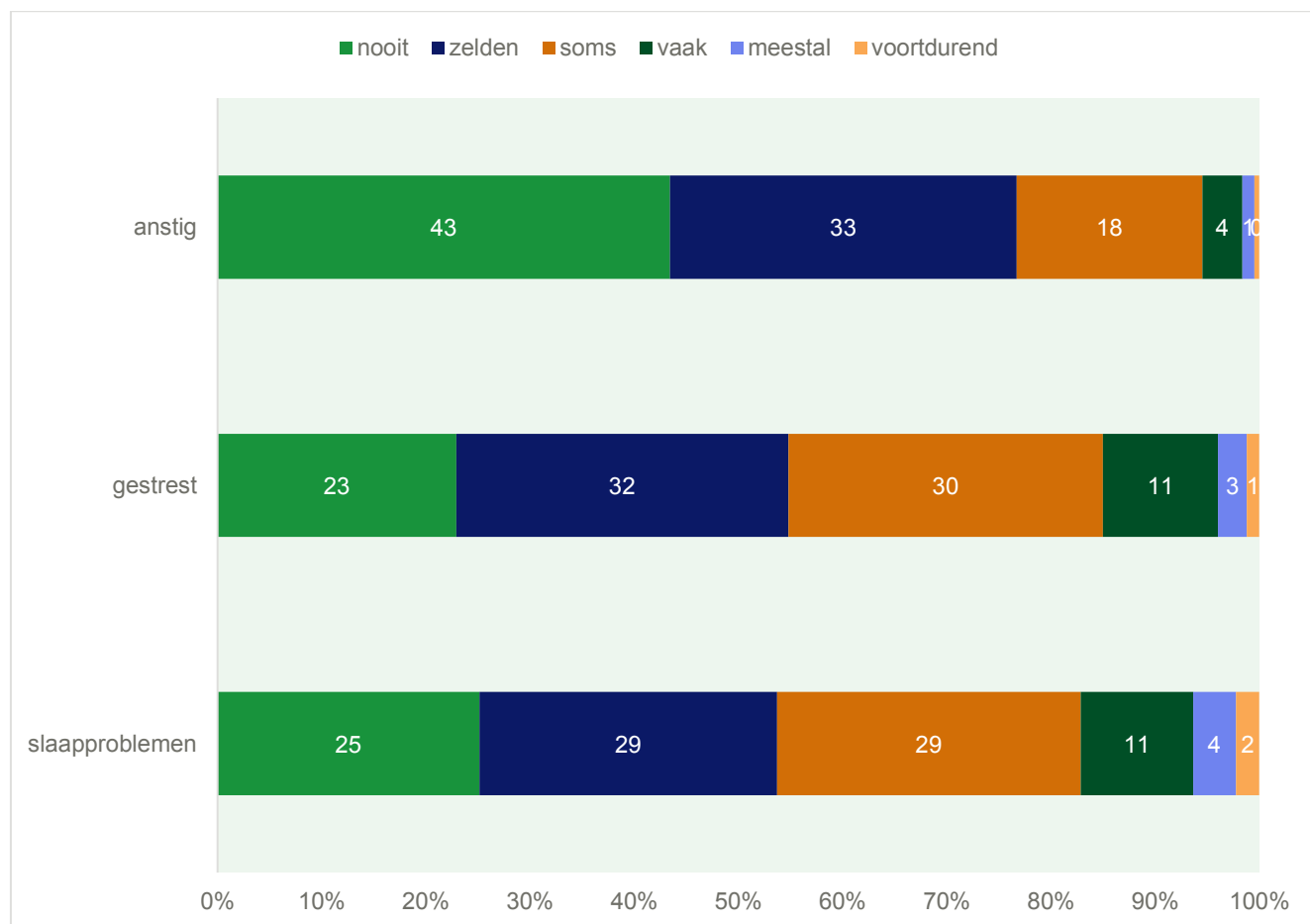
Het besef dat men risico loopt en dat de maatregelen helpen om dit risico te verkleinen, kan mensen motiveren de maatregelen op te volgen. Echter, de coronacrisis heeft ook een prijskaartje: de vrijheid en mogelijkheden worden beperkt en mensen kunnen angstig zijn. Dit kan invloed hebben op onze mentale, fysieke, en sociale gezondheid. Bovendien kunnen deze negatieve gevolgen van invloed zijn op de motivatie om de gedragsregels te blijven opvolgen.

De deelnemers geven hun leven op het moment van invullen van de vragenlijst een score van 7,1 op een schaal van 1-10.

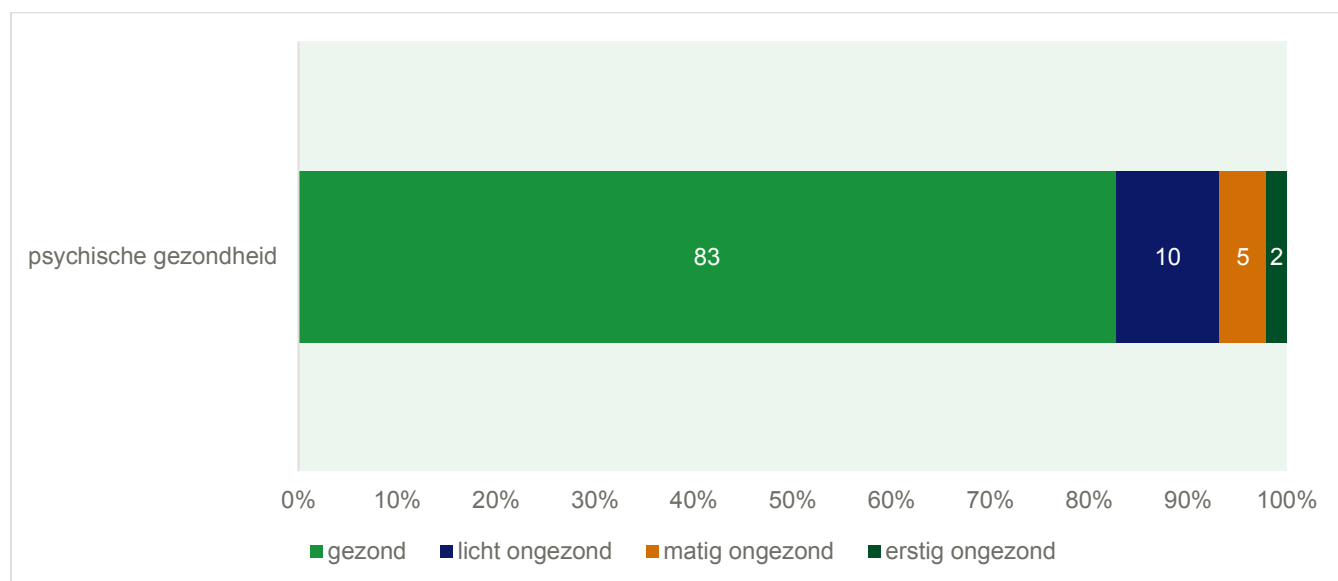
Op de vraag hoe men zich heeft gevoeld in de afgelopen 7 dagen geeft 5% van de deelnemers aan zich (heel) vaak angstig te hebben gevoeld. Daarnaast geeft 15% aan zich (heel) vaak gestrest te hebben gevoeld en zegt 17% (heel) vaak last te hebben gehad van slaapproblemen.

In de vragenlijst is ook een aantal vragen opgenomen die inzicht geven in de psychische gezondheid van deelnemers ('Mental Health Inventory 5' ofwel 'MHI-5'). Volgens deze vragen is 83% van de deelnemers psychisch gezond. Respectievelijk 10%, 5% en 2% van de deelnemers heeft lichte, matige of ernstige psychische gezondheidsklachten.

Figuur 3.1. Mentaal welbevinden, meting 8

Figuur 3.2. Psychische gezondheid, meting 8

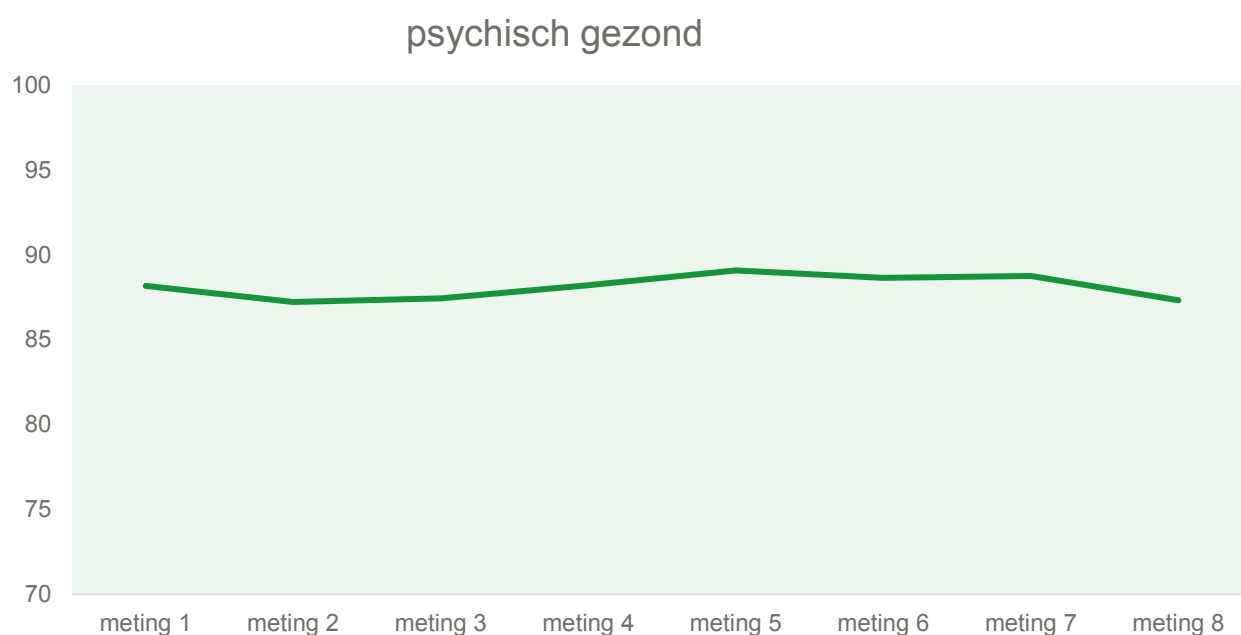
3.1.1 Verandering in mentaal welbevinden

Voor veranderingen in de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Het rapportcijfer wat mensen geven aan hun leven op het moment van invullen van de vragenlijst, nam tussen meting 1

en meting 5 toe van 7,0 tot 7,6, daarna neemt dit cijfer weer iets af en bij meting 8 was het een 7,2.

De psychische gezondheid van de deelnemers blijkt vrij stabiel over de tijd.

Figuur 3.3. Verandering psychische gezondheid, meting 1 t/m 8

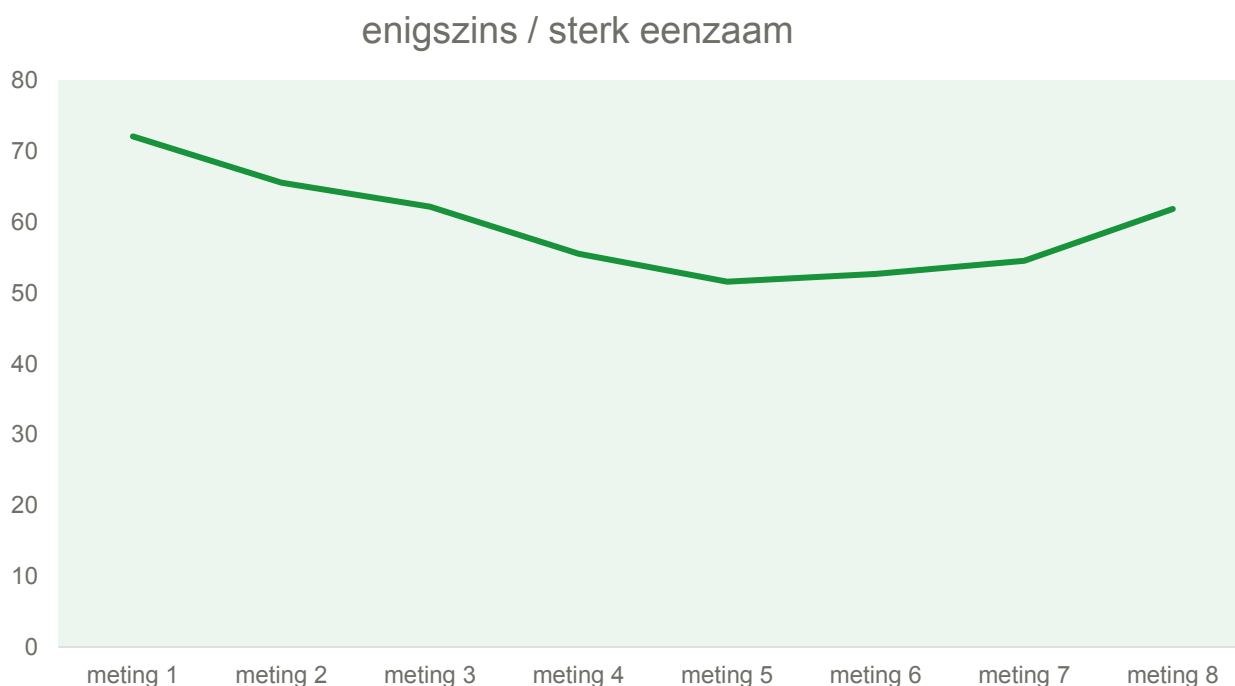

3.2 Eenzaamheid

Aan de deelnemers is een aantal stellingen voorgelegd om eenzaamheid te meten, zoals 'Ik ervaar een leegte om me heen' en 'Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen'. Deze konden zij beantwoorden met 'Ja', 'Min of meer' of 'Nee'. Tijdens meting 8 gaf 63%

aan zich enigszins tot sterk eenzaam te voelen. Voor de veranderingen over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle metingen hebben meegedaan. Het percentage deelnemers dat eenzaamheid ervaart, toonde een flinke daling vanaf de eerste meting, maar laat sinds meting 6 weer een lichte stijging zien.

Figuur 3.4. Verandering in eenzaamheid, meting 1 t/m 8

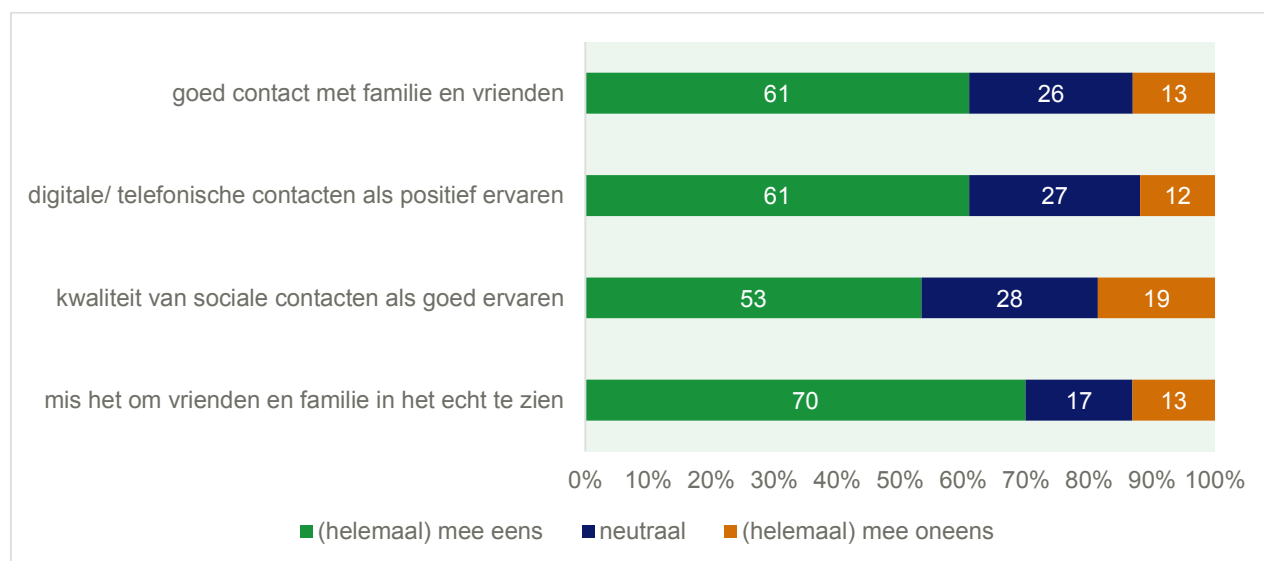

3.3 Sociale contacten

Aan de deelnemers is een aantal stellingen voorgelegd om de kwaliteit van sociale contacten te meten, zoals 'Ik mis het om mijn vrienden of familie in het echt te zien', en 'Alles bij elkaar ervaar ik de kwaliteit van mijn sociale contacten goed'. Deze stellingen konden zij beantwoorden met vijf antwoordmogelijkheden variërend van 'helemaal mee eens' tot 'helemaal mee oneens'.

Van de deelnemers ervaart 53% de kwaliteit van sociale contacten als goed. Daarnaast geeft 61% aan goed contact te hebben met familie en vrienden en geeft 61% aan digitale of telefonische contacten als positief te ervaren. Desondanks geeft 70% van de deelnemers aan het wel te missen om familie en vrienden in het echt te zien.

Figuur 3.5. Sociale contacten, meting 8

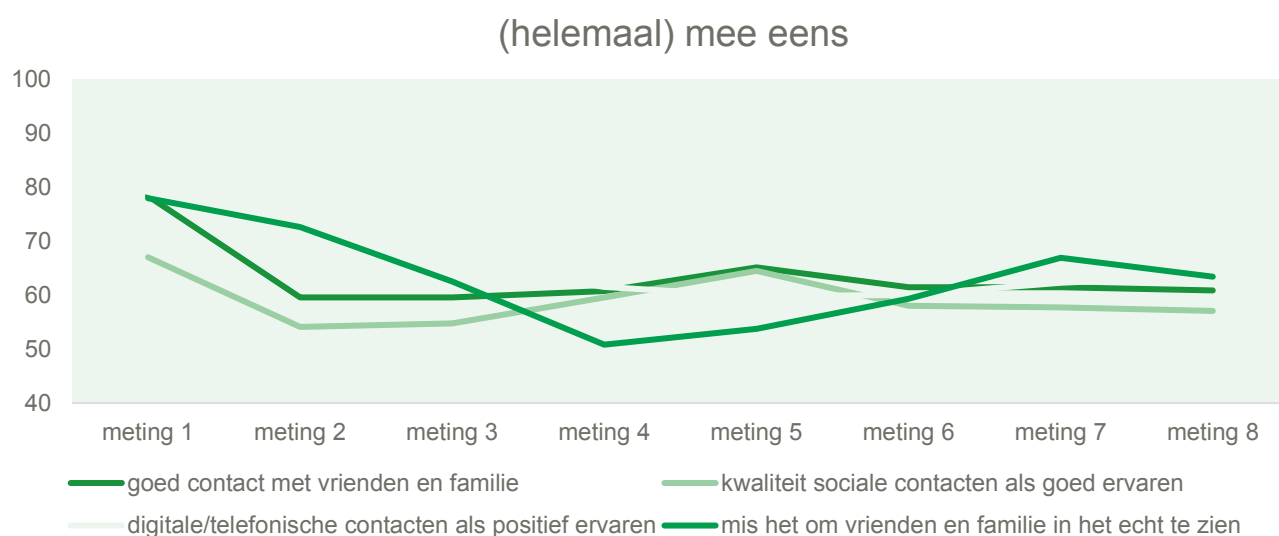

3.3.1 Verandering in sociale contacten

Voor veranderingen over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle metingen hebben meegedaan. Ten opzichte van de vorige meting is het percentage deelnemers dat de kwaliteit van sociale contacten als goed ervaart ongeveer gelijk gebleven (57%). Dit geldt ook voor de

deelnemers die aangeven goed contact te hebben met vrienden of familie (61%). De grootste verandering ten opzichte van de vorige meting is te zien in het percentage deelnemers dat het eens is met de stelling 'Ik mis het om mijn familie en vrienden in het echt te zien', dat is toegenomen met 8 procentpunt.

Figuur 3.6. Verandering sociale contacten, meting 1 t/m 8

3.4 Leefstijl

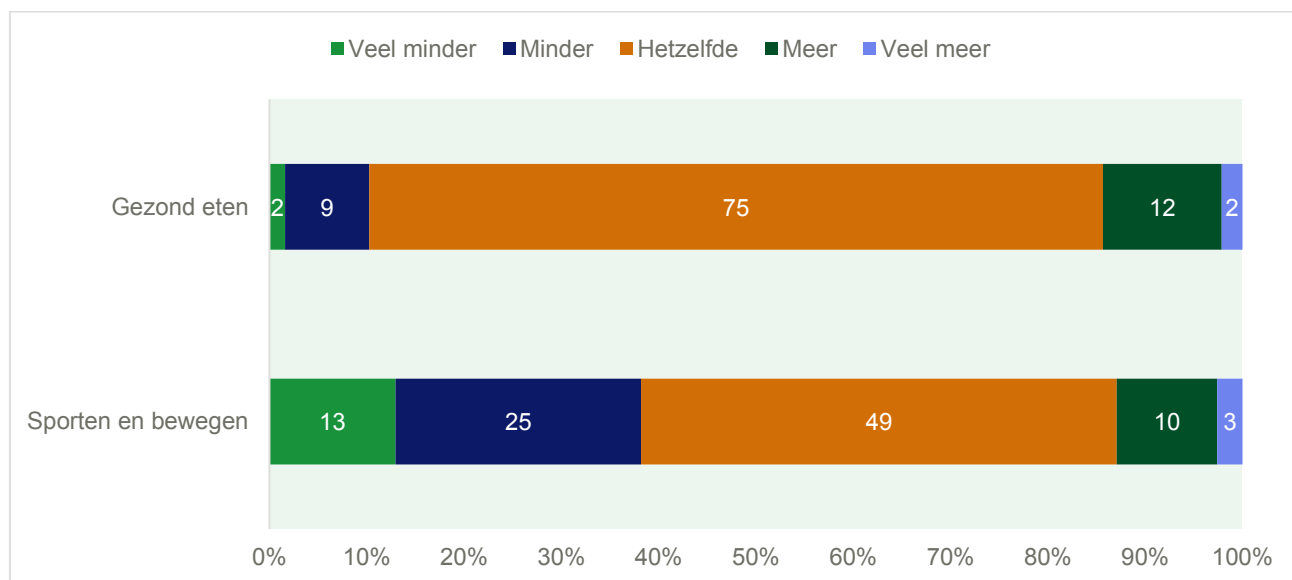
Een gezonde leefstijl helpt om mentaal, fysiek en sociaal gezond te blijven, ook in coronatijd. Het gaat hierbij onder andere om sporten, bewegen en gezond eten. Een toename in gebruik van middelen zoals alcohol en tabak kan invloed hebben op stemming en op kwaliteit van de slaap.

Veel mensen geven aan dat ze niet ongezonder zijn gaan eten vergeleken met voor de crisis: 75% eet nog hetzelfde, 14% geeft aan (veel) gezonder te gaan eten, terwijl 10% aangeeft (veel) ongezonder te gaan eten. Bij sporten en

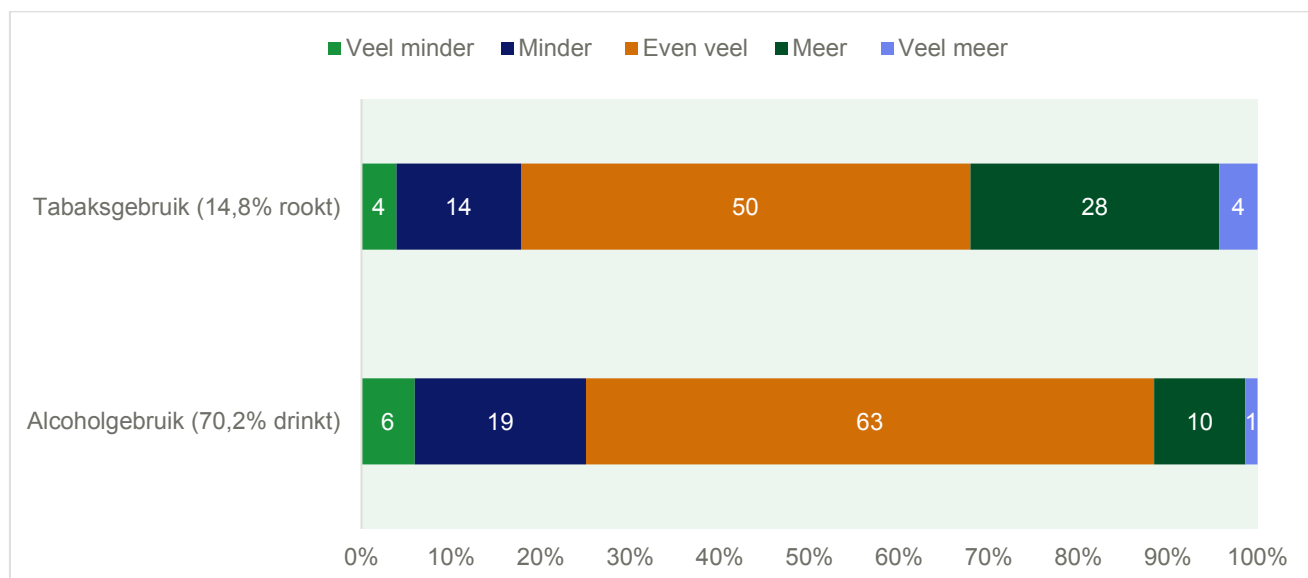
bewegen zien we daarentegen dat 38% dat (veel) minder is gaan doen vergeleken met de periode voor de coronamaatregelen. Van de deelnemers geeft 13% aan dat zij juist (veel) meer sporten en bewegen.

Dertig procent van de respondenten gaf aan geen alcohol te drinken. Van de drinkers zegt 12% (veel) meer te zijn gaan drinken, terwijl 25% (veel) minder drinkt. Slechts 15% van de deelnemers rookt. Bij rokers zien we dat 32% van de respondenten (veel) meer is gaan roken, terwijl 18% (veel) minder is gaan roken. Of er ook mensen zijn gestopt met roken sinds de crisis laten deze resultaten niet zien.

Figuur 3.7. Leefstijl, vergeleken met de periode voor de crisis, meting 8

Figuur 3.8. Middelengebruik, vergeleken met de periode voor de crisis, meting 8

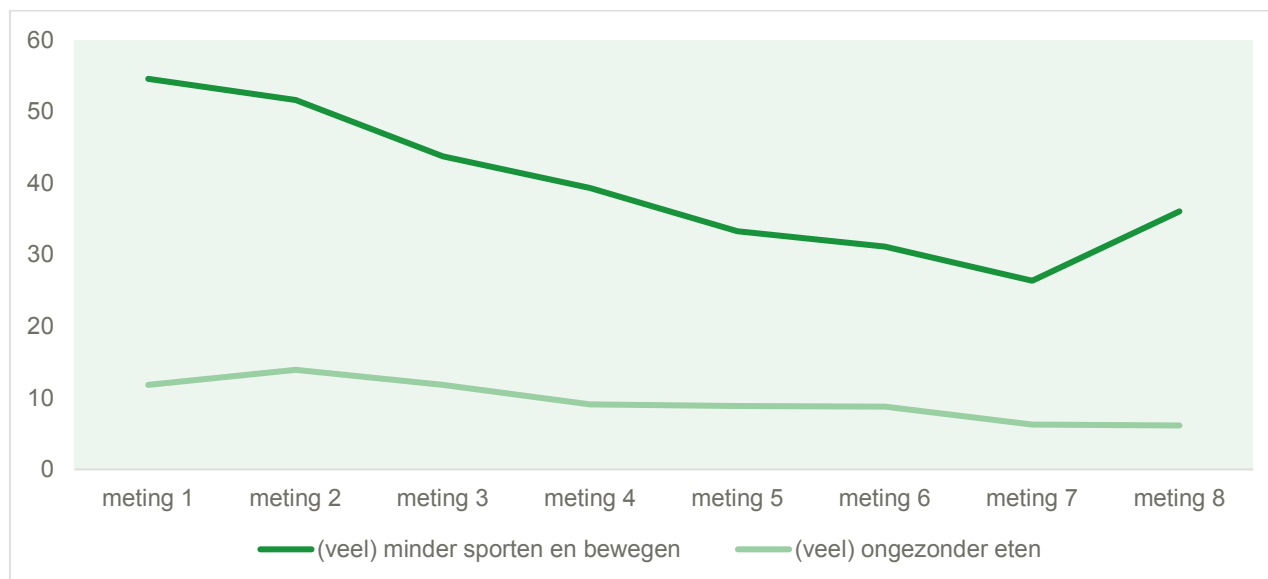

3.4.1 Verandering in leefstijl

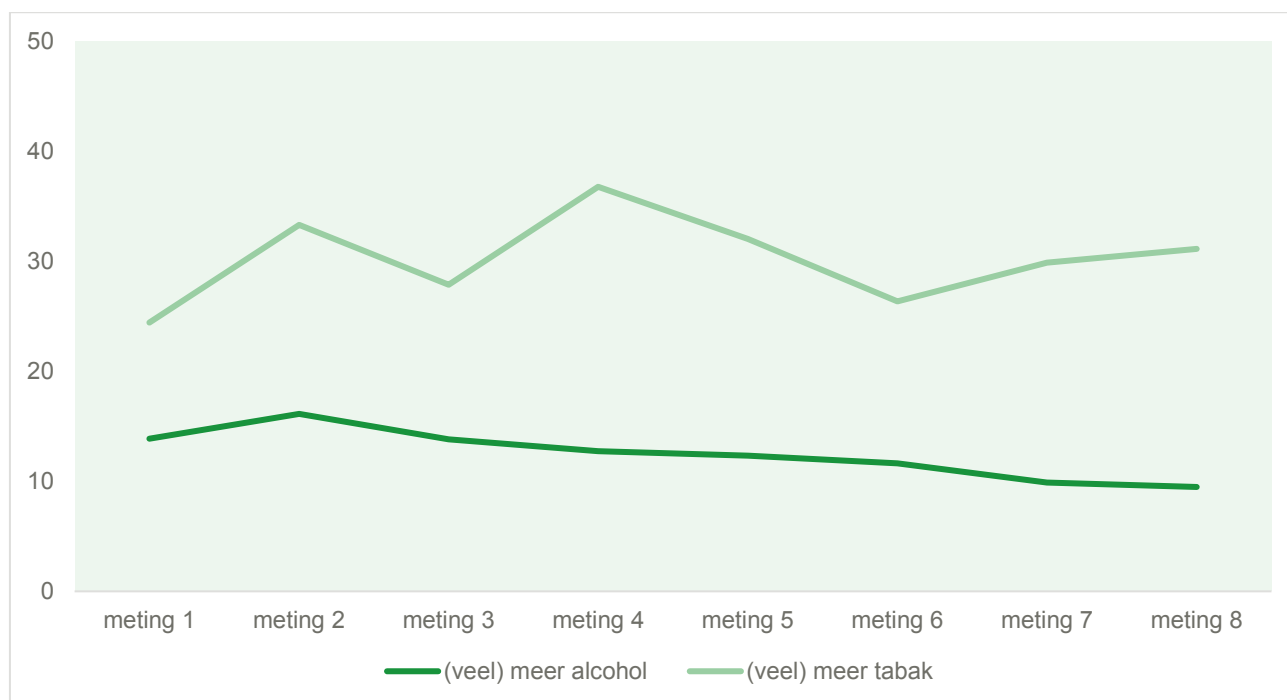
Voor verandering over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Het percentage deelnemers dat aangeeft (veel) minder te zijn gaan sporten was flink gedaald sinds de eerste meting, maar laat nu weer een stijging zien. Het percentage deelnemers dat (veel) ongezonder eet dan voor de crisis is met

6 procentpunt afgenomen ten opzichte van de eerste meting. Het aantal deelnemers dat aangeeft meer te zijn gaan drinken laat een kleine daling zien sinds de eerste meting. Het aantal rokers dat dat zegt (veel) meer te zijn gaan roken schommelt meer gedurende de metingen en is bij de laatste meting 7 procentpunt hoger dan bij de eerste meting.

Figuur 3.9. Verandering in leefstijl, meting 1 t/m 8

Figuur 3.10. Verandering in middelengebruik, meting 1 t/m 8

4 Vertrouwen in de Nederlandse aanpak

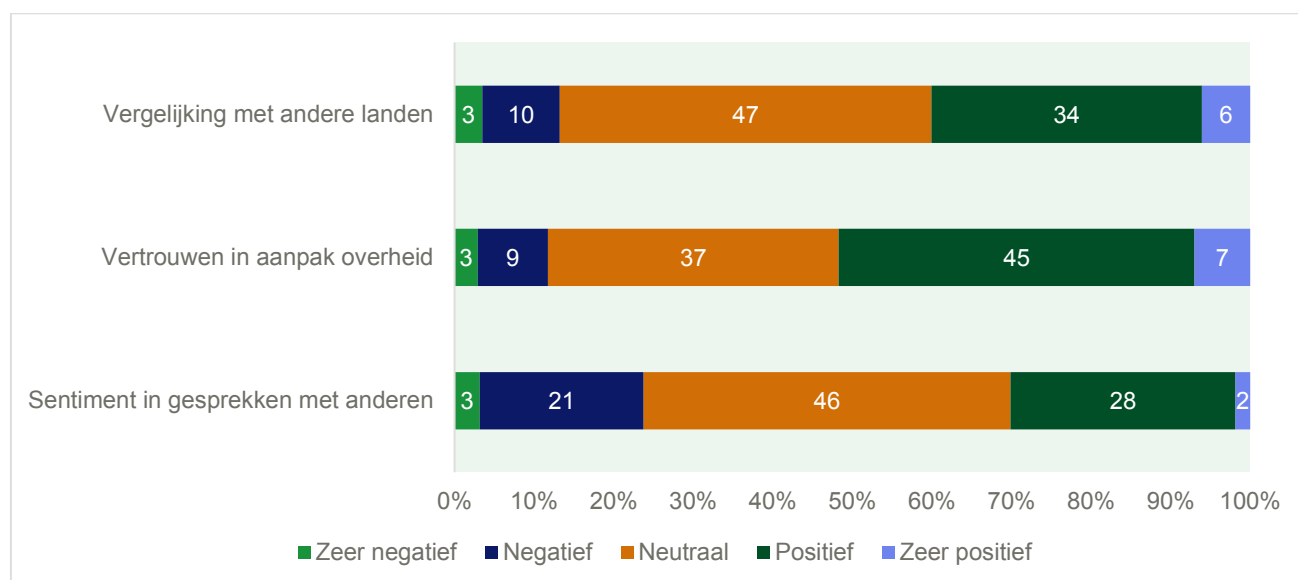
4.1 Sociale omgeving

De mensen om ons heen kunnen invloed hebben op het beeld dat we vormen van de maatregelen. Van de deelnemers geeft 29% aan bijna dagelijks tot meerdere keren per dag met anderen te spreken over de Nederlandse aanpak van de coronacrisis: 24% van die gesprekken was (zeer) negatief, terwijl 30% van die gesprekken (zeer) positief was.

52% heeft (veel) vertrouwen in de aanpak van de overheid; 12% heeft (helemaal) geen vertrouwen. In vergelijking met andere landen doet Nederland het volgens 40% (veel) beter, terwijl een 13% het beleid (veel) slechter vindt.

De helft van de deelnemers vindt dat de overheid voldoende doet, 19% vindt dat zij teveel doet en 31% vindt dat zij te weinig doet.

Figuur 4.1. Beeld van de aanpak van het coronavirus door de Nederlandse overheid, meting 8

4.1.1 Verandering in sociale omgeving

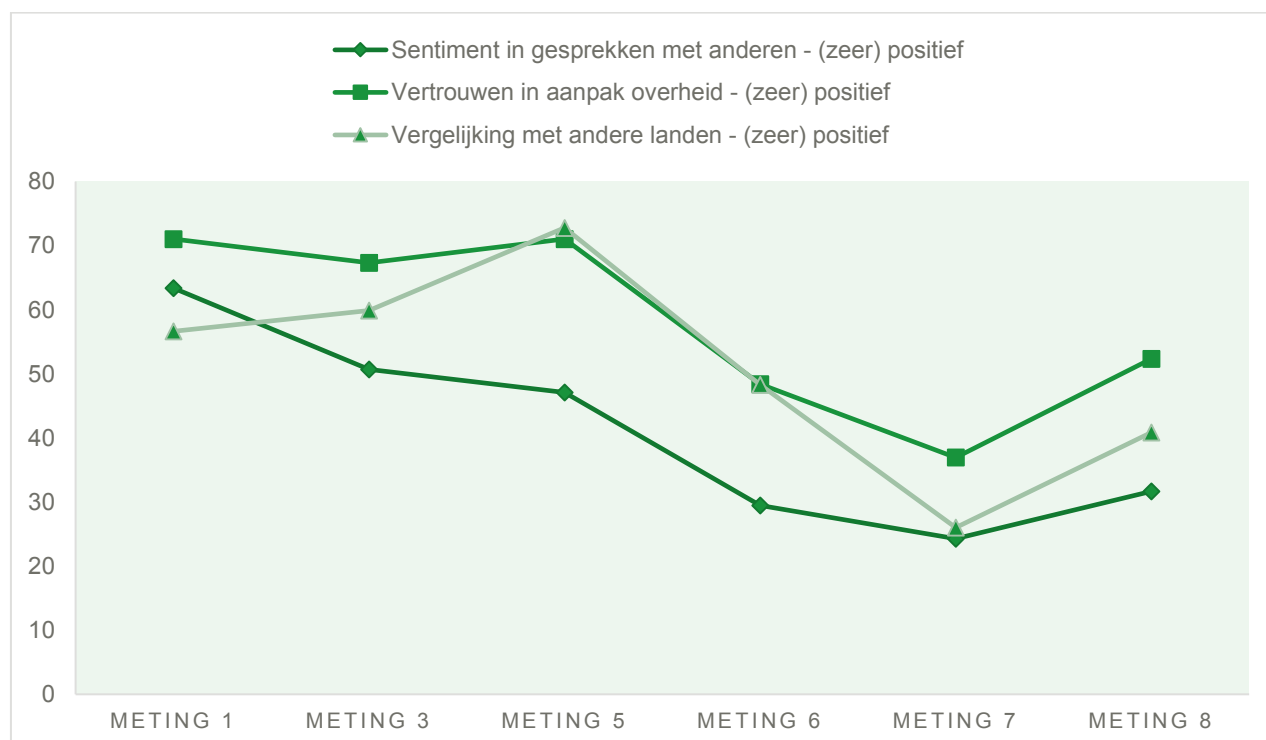
Voor verandering over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan meetrondes 1 en 3 en 5 t/m 8 hebben meegedaan.

Het vertrouwen in de manier waarop de Nederlandse overheid probeert het coronavirus onder controle te houden was bij de zevende meting afgenomen met 34 procentpunt vergeleken met meting 1. Bij de laatste meting is het vertrouwen weer toegenomen met 15 procentpunt. Het percentage deelnemers dat vindt dat de Nederlandse overheid het beter doet dan andere landen is sinds meting 7 ook gestegen met 15 procentpunt.

Het sentiment in gesprekken met anderen is ook positiever dan bij de vorige meting. Het percentage deelnemers dat

gesprekken als (zeer) positief ervaart is gestegen met 7 procentpunt en daarmee ongeveer weer op het niveau van meting 6.

Figuur 4.2. Verandering in vertrouwen van de Nederlandse aanpak, meting 1, 3 en 4 t/m 8

4.2 CoronaMelder & Dashboard

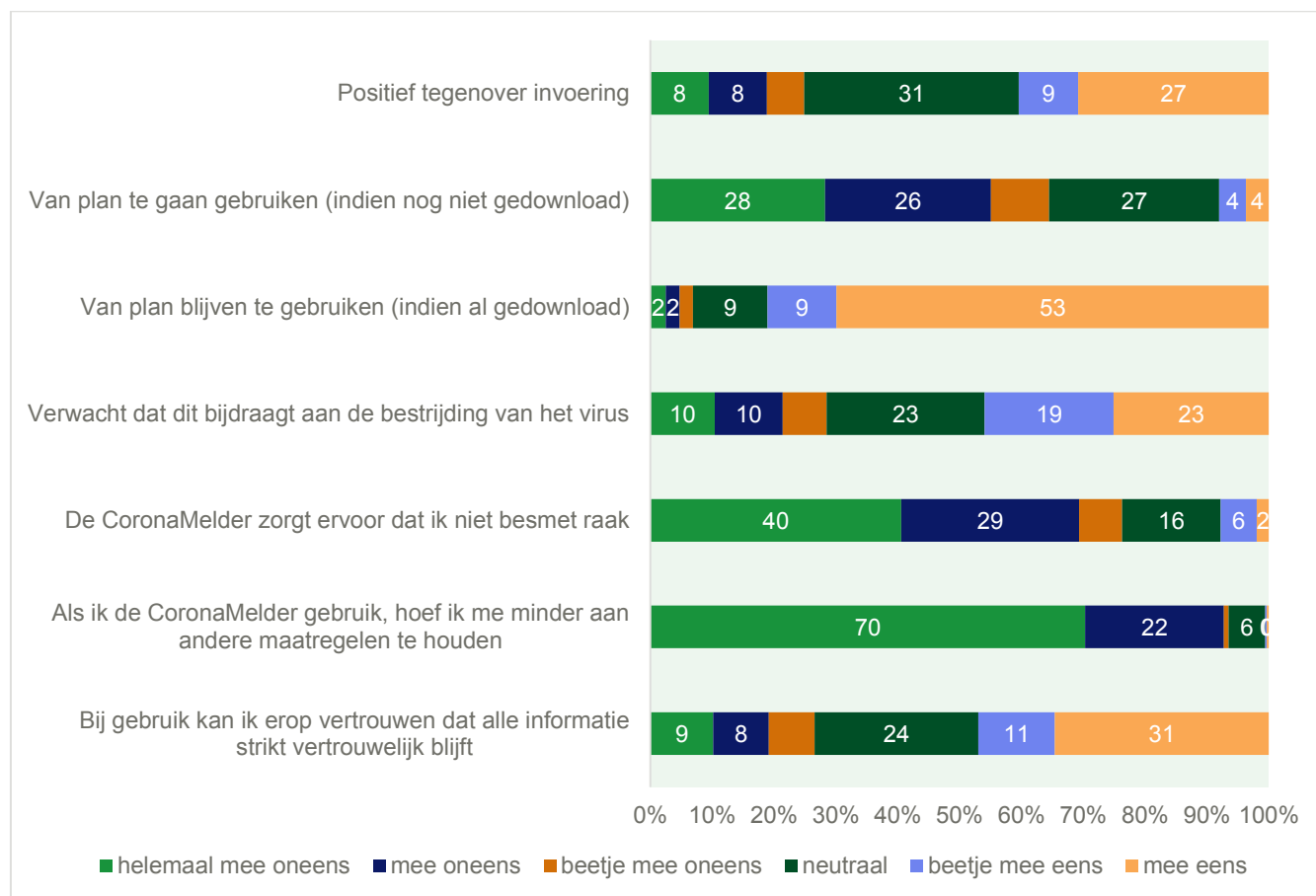
De app 'CoronaMelder' van de Nederlandse overheid is sinds 10 oktober 2020 landelijk beschikbaar. Van de deelnemers heeft 53% aangegeven dat zij de CoronaMelder app gedownload hebben. Van deze groep zegt 77% dat zij het (helemaal) eens zijn met de stelling of dat ze van plan zijn om de app te blijven gebruiken. Van de 47% deelnemers die de app niet hebben gedownload geeft 54% aan het (helemaal) oneens te zijn met de vraag of zij van plan zijn de app te gaan gebruiken.

Aan alle deelnemers (ongeacht of zij de app gedownload hebben) zijn aanvullende stellingen voorgelegd. Van de

ondervraagden verwacht 31% dat het gebruik van de app ook bijdraagt aan de bestrijding van het virus. Men ziet het als aanvulling op het beleid: 92% van de ondervraagden is het niet eens met de stelling dat ze zich minder aan de andere regels (zoals afstand houden, regelmatig handen wassen, etc.) hoeven te houden als ze de CoronaMelder gebruiken. 42% van de deelnemers heeft het vertrouwen dat de informatie strikt vertrouwelijk blijft.

Ook is aan de deelnemers gevraagd of ze bekend zijn met het coronadashboard van de Nederlandse overheid. Hier- van zegt 19% van de ondervraagden het regelmatig te bekijken, 65% zegt het wel te kennen maar zelden te bekijken en 16% zegt niet te weten wat het coronadashboard is.

Figuur 4.3. Mening over de invoering van de CoronaMelderApp, meting 8

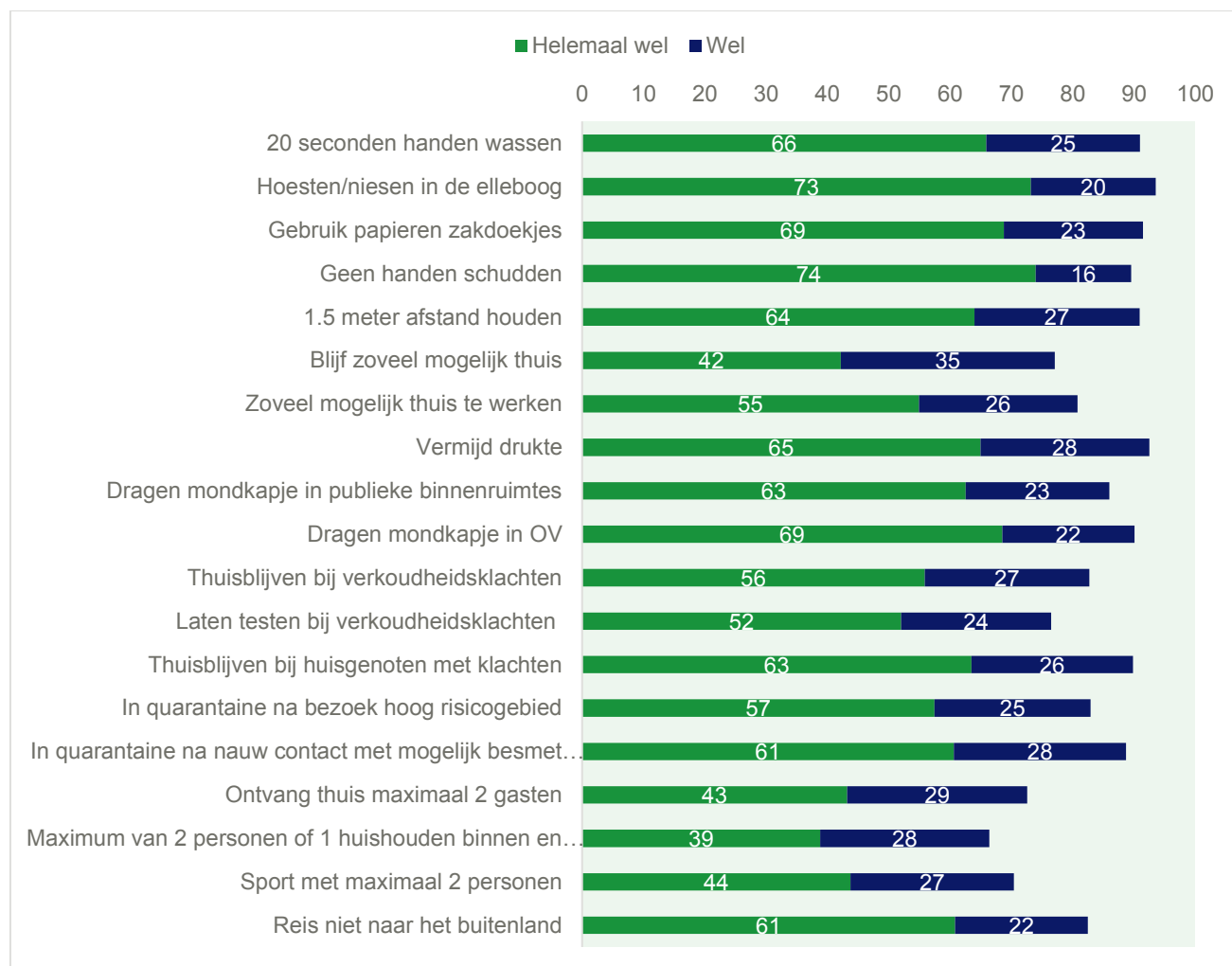
4.3 Draagvlak voor de maatregelen

Draagvlak kan een belangrijke aanwijzing zijn voor of mensen maatregelen vol gaan houden of niet. Wij kijken hier naar de mate waarin mensen nu achter de maatregelen staan. Het draagvlak voor de veel van de maatregelen is hoog. Voor elke maatregel geldt dat een meerderheid van de respondenten achter de maatregel staat. Variërend van 66% tot 94%. Het minste draagvlak is er voor 'een maximum van 2 personen of 1 huishouden binnen en buiten'.

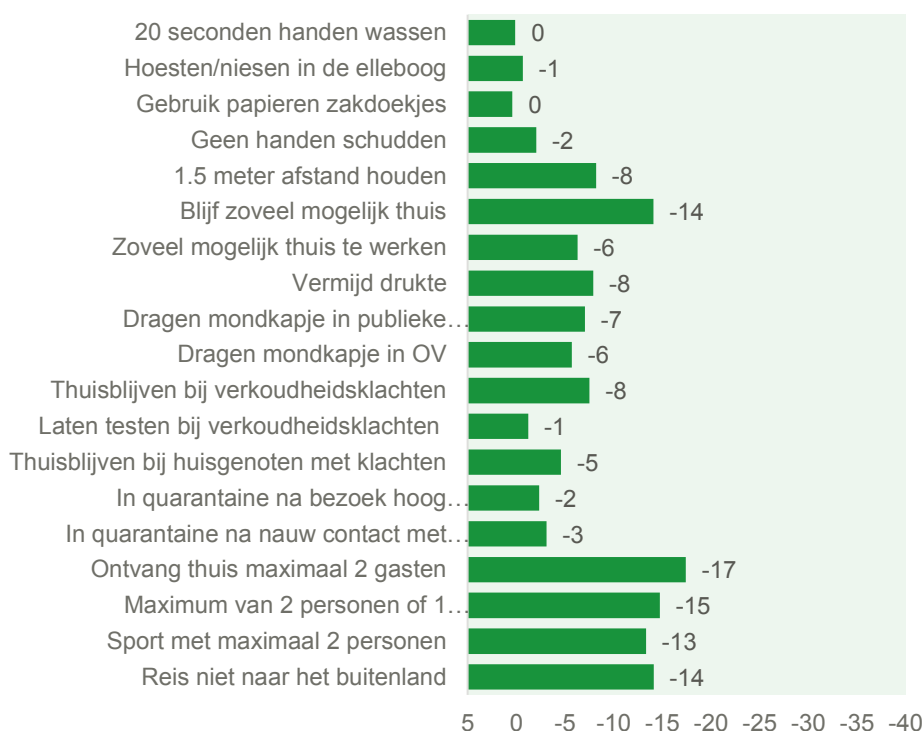
Daarnaast is gevraagd in hoeverre mensen achter de maatregelen staan als deze nog 6 maanden zouden duren. Dit geeft de mate weer waarin mensen zichzelf de maatregelen nog voor langere tijd zien volhouden. Het draagvlak

voor veel maatregelen blijft hoog, ook als deze nog zes maanden zouden gelden, maar voor vrijwel alle maatregelen daalt als ze langer gaan duren. Het draagvlak voor maatregelen die te maken hebben met beperkingen in samenkomsten waaronder een beperkt aantal gasten thuis, maximaal 2 personen of 1 huishouden binnen of buiten, zoveel mogelijk thuisblijven en sporten met maximaal 2 personen op 1,5 meter daalt het meest (met 17 tot 13 procentpunt). De maatregel om niet naar het buitenland te reizen kan ook rekenen op een grote daling in draagvlak (14 procentpunt) als deze nog 6 maanden zou duren. Voor de hygiënemaatregelen geldt dat de daling in draagvlak minimaal is: een grote meerderheid blijft hier op langere termijn even sterk achter staan.

Figuur 4.4. Draagvlak om zich aan de maatregelen te houden, meting 8, 11 t/m 15 november

Figuur 4.5. Verandering in draagvlak als de maatregelen nog 6 maanden duren, meting 8

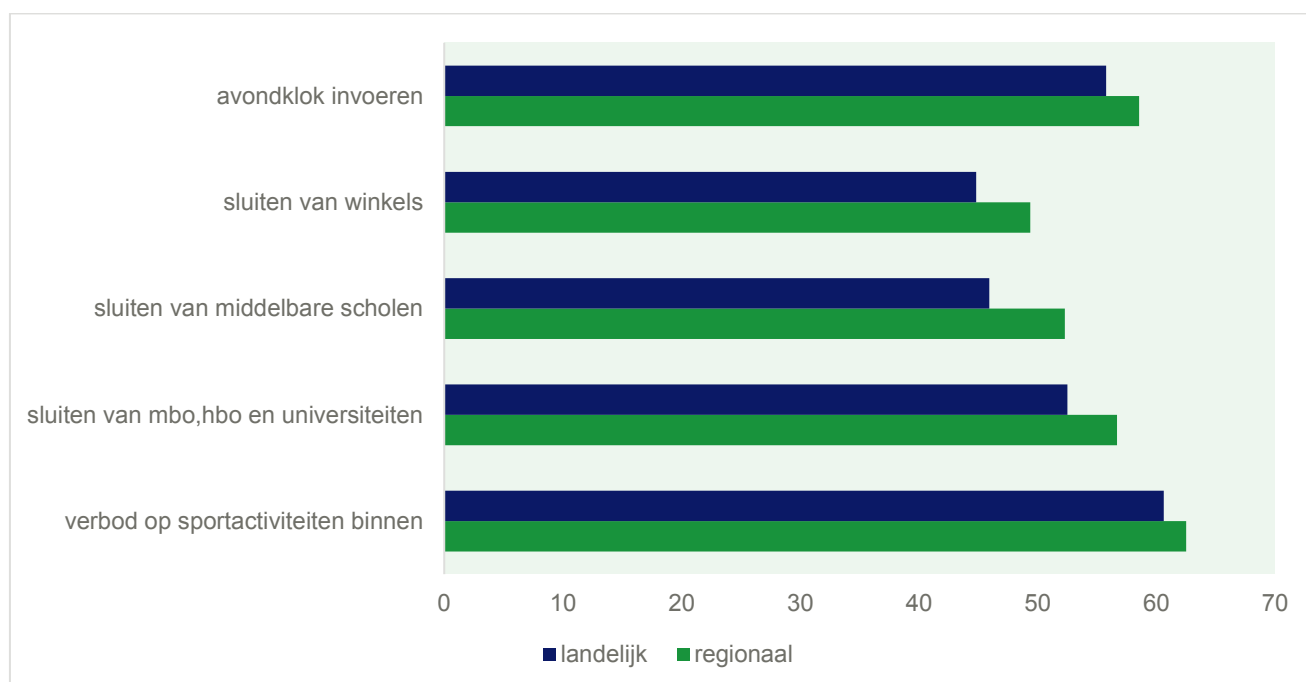

4.3.1 Landelijke en regionale maatregelen

In deze meting is aan de deelnemers gevraagd in hoeverre ze staan achter de landelijke en regionale invoering van bepaalde maatregelen in het geval van toenemende besmettingen. Voor alle maatregelen geldt dat er meer draagvlak is voor regionale invoering dan voor landelijke

invoering. Zowel landelijk als regionaal is het draagvlak voor de maatregel 'verbod op sportactiviteiten binnen' het hoogst (61 en 63%). Voor 'het sluiten van winkels' en 'het sluiten van middelbare scholen' is het draagvlak relatief het laagst, zowel landelijk (respectievelijk 45% en 46%) als regionaal (respectievelijk 49% en 52%).

Figuur 4.6. Draagvlak voor landelijke en regionale maatregelen in het geval van toenemende besmettingen, meting 8

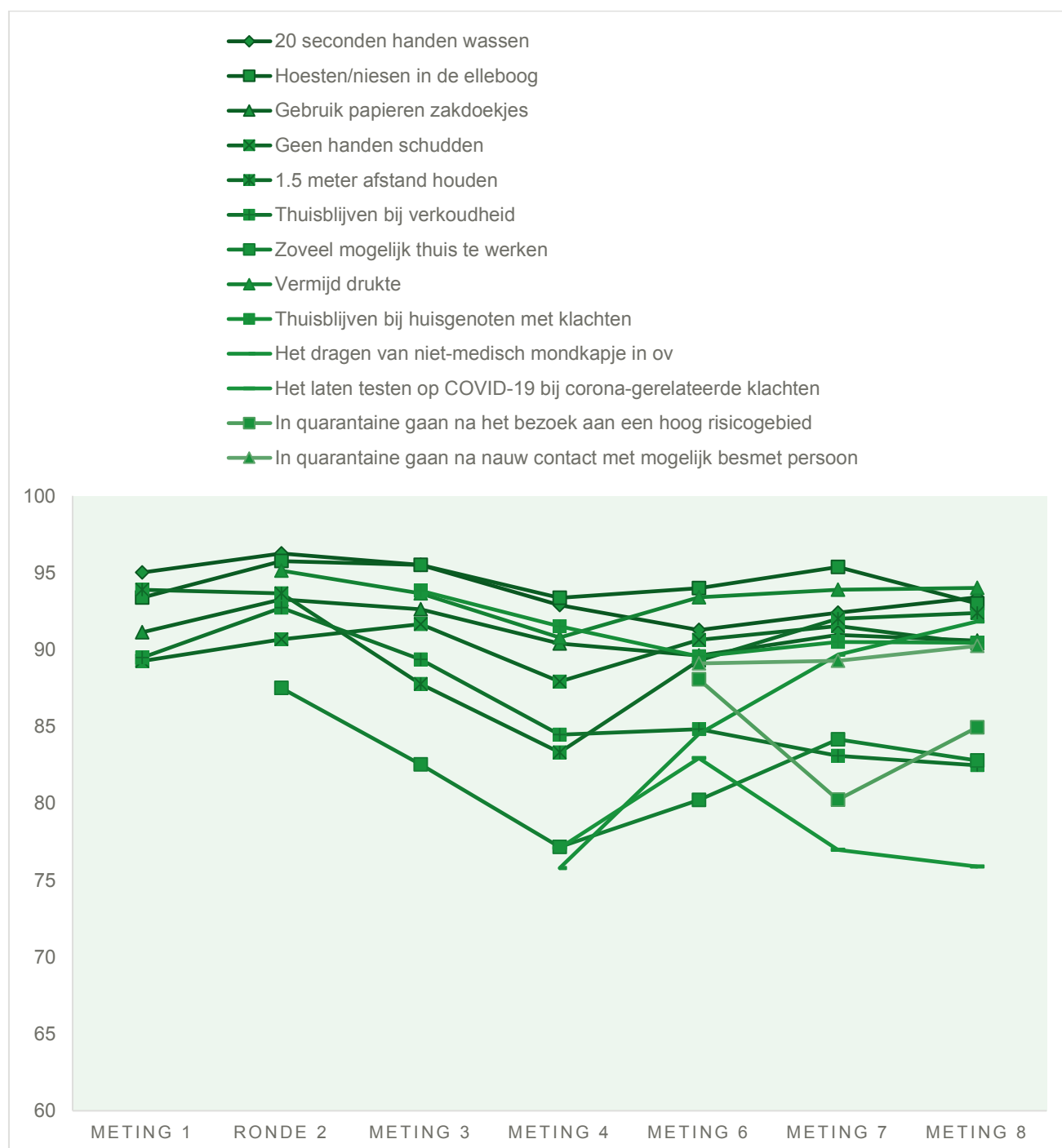

4.3.2 Verandering in draagvlak

Voor veranderingen over de tijd is gekeken naar de deelnemers die aan alle meetrondes hebben meegedaan. Het gaat hier om het draagvlak voor de maatregelen op het moment van invullen van de vragenlijst. Ten opzichte van de vorige meting is het draagvlak voor veel maatregelen ongeveer gelijk gebleven. Zo is het draagvlak voor de

hygiënemaatregelen onveranderd hoog gebleven (rond de 90%). De toename in het draagvlak voor het dragen van een mondkapje in het openbaar vervoer zet door (stijging van 16 procentpunt vanaf de vierde meting). Ten opzichte van de vorige meting is het draagvlak voor het in quarantaine gaan na een bezoek aan een hoog risicogebied met 5 procentpunt toegenomen.

Figuur 4.7. Verandering in draagvlak op het moment van invullen, meting 1 t/m 4 en 6 t/m 8

4.4 Vaccineren tegen het coronavirus

Deze meting is de deelnemers gevraagd of zij zich willen laten vaccineren tegen het coronavirus als er een vaccin is. Van de deelnemers geeft 53% aan zich te willen laten vaccineren en 5% wil zich laten vaccineren maar wil eerst weten of zij corona hebben gehad. Van de deelnemers geeft 11% aan zich niet te willen laten vaccineren. Daarnaast geeft 1% van de deelnemers aan zich niet te willen laten vaccineren omdat zij al corona hebben gehad. De overige deelnemers (31%) geven aan nog niet te weten of zij zich willen laten vaccineren tegen het coronavirus.

5 Over de deelnemers

Vanuit de regio Rotterdam-Rijnmond hebben 5.810 deelnemers van 16 jaar en ouder meegedaan aan de achtste meting van dit onderzoek; 57% was vrouw en 43% man.

De deelnemers van de eerste meting zijn via de gemeentepanels van de gemeenten Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, Capelle aan den IJssel en Nissewaard gevraagd om deel te nemen. Daarnaast konden mensen via diverse social mediakanalen participeren aan het onderzoek; ongeveer een kwart van de mensen heeft via social media meegedaan of heeft de vragenlijst van iemand anders doorgestuurd gekregen. Vanwege de benaderingsmethode zijn inwoners uit bovengenoemde regiogemeenten oververtegenwoordigd in het onderzoek ten opzichte van de andere gemeenten in onze regio. Voor de achtste meting zijn mensen benaderd die al in eerdere metingen hebben meegedaan en hebben aangegeven mee te willen doen aan vervolgonderzoek. Daarnaast was het mogelijk om via een open link op social media mee te doen aan het onderzoek. Ten opzichte van de bevolking in de regio zijn er minder deelnemers onder de 40 jaar (20% van de deelnemers) en is met name de groep tussen de 55 en 69 jaar sterk oververtegenwoordigd (37%). Van de deelnemers woont 20% alleen. Er deden relatief weinig mensen mee die niet geboren zijn in Nederland (5%). Mensen met een hoog opleidingsniveau zijn oververtegenwoordigd (57%).

De samenstelling van de onderzoeksgroep is niet representatief voor de algemene bevolking in de regio. De resultaten geven echter wel een indicatie van de situatie in de regio Rotterdam-Rijnmond.

Kennis voor een sterk Rotterdams beleid

Onderzoek en Business Intelligence is een afdeling binnen de gemeente Rotterdam. De afdeling verzamelt informatie en doet onderzoek voor het maken en uitvoeren van beleid door de gemeente Rotterdam. Het onderzoek gaat over onderwerpen als gezondheid, zorg, onderwijs, re-integratie, demografie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Soms is de gemeentelijke organisatie het onderwerp, vaker gaat het over de stad en haar bewoners. Het doel is steeds om met deze verzamelde kennis het beleid en de bedrijfsvoering van de gemeente te verbeteren.

Auteur

Bianca Stam (1978) is epidemioloog. Zij werkt sinds 2007 als onderzoeker bij de gemeente Rotterdam. Daar doet zij vooral onderzoek naar gezondheid en gedrag.

[Rotterdam.nl](https://rotterdam.nl)

Gemeente Rotterdam